

ÇALIŞMA ORTAMI

İŞÇİ SAĞLIĞI
İŞ GÜVENLİĞİ
ERGONOMİ
İŞ HİJYENİ
ÇEVRE
VERİMLİLİK
İŞ HUKUKU
SOSYAL POLİTİKA

TEMMUZ-AĞUSTOS 1996 SAYI: 27

*Fişek Sağlık Hizmetleri ve Araştırma Enstitüsü Yayını * iki ayda bir çıkar*

BU SAYIDA NELER VAR?

Makinelerin Neden Olduğu Sağlık ve Güvenlik Sorunları (Mak. Müh. Gürbüz Yılmaz)

İş Kazalarına Bağlı Yaralanma ve Ölümlerin Adli Tıp Açısından Değerlendirilmesi (Dr. Yasemin Günay)

Hedef : Çalışma Yaşamında Sağlık Raporu (Örnek Olgu: Çalışan Çocuklar) (Doç, Dr. A. Gürhan Fişek)

Büyütec:

- Sürdürülebilir Kalkınma ve Uluslararası Ekonomik İşbirliği: Gelişmekte Olan Ülkelerde Yoksulluğun Ortadan Kaldırılması için Uluslararası İşbirliği (Derleyen: Oya Afşar)

Çeşitli Ülkelerden:

- BREZİLYA
- POLONYA
- İTALYA
- YUNANİSTAN

Adolesan (Genç Yetişkin) Cinselliği (Derleyen: Bülent Kılıç)

MAKİNELERİN NEDEN OLDUĞU SAĞLIK VE GÜVENLİK SORUNLARI

Gürbüz Yılmaz

(Mak. Müh.)

GİRİŞ

insanlık tarihi boyunca yayamını sürdürebilmesi için gerekli olan yiyecek, içecek, giyecek konut gibi temel gereksinimlerini ancak çalışma eylemi ile sağlayabilmiştir. Yaşamını sürdürebilmek ve zenginleştirebilmek amacıyla, doğayı kendi yararı doğrultusunda dönüştürme uğraşını uzun yıllar boyunca sürdüren insanlık, doğadaki maddeleri işleyerek yaşamı için gerekli ürünler haline getirebilmek üzere çeşitli aletler yapmış ve üretim araçlarını geliştirmiştir. Üretim sürecindeki bu gelişme ve değişimler insanlığın toplumsal yaşamının da belirleyicisi ve göstergesi olmuştur.

Soy atalarımız arasındaki bir savaş sırasında zafer coşkusu ile havaya fırlatılan kemik döne döne yükselir, yavaşlar, durup düşmesi beklenirken, dünya yörüngesinde dolanan uyduya dönüşür, insanlığın geliştirdiği aletlerin 2-3 milyon yıllık evrimini özetleyen bu film sahnesi, insanla makine arasındaki öykünün özlü anlatımıdır. Doğal kemikten uzay gemisine uzanan insanlığın yolculuğunu simgeleyen bu sahnenin anlattığı gibi, uzun yol boyunca insan alet yapmış, aletler de yaratıcısını etkilemiştir. İşte insanlık uygarlığının öyküsü bütün bu deneyim ve birikimlerde saklıdır.

insanlık tarihindeki her çağ ve çağlararası değişim ve dönüşümler yeni aletler ve makinelerle gerçekleşmiştir. Yontma taş ve cilalı taş aletleri, ok ile yay, karasaban, tekerlek, araba, yelkenli gemi, su değirmeni, matbaa, buhar makinesi, dizel motoru, elektrikli araçlar, radyo, TV ve bilgisayar gibi en yalın ve kaba araçlardan en karmaşık düzenlere kadar "makine" adını verdiğimiz her türlü alet insanı tarih boyunca etkilenmiştir,

ÜRETİMDE MAKİNE KULLANIMININ YOĞUNLAŞMASI

Üretim araçların oluşturan makine ve tezgahların niteliğinde asıl önemli değişim ve gelişmeler 18. yüzyılın ikinci yarısında ortaya çıkan "sanayi devrimi" ile olmuştur. Sanayi devrimi, kas gücüyle çalışan, el, kol, ayak aletlerinin yerine, odun-kömür ve petrol ısıyla dönen tekerlekli makineleri geçirmiştir. Kısaca "makine" denilen bu aletler, organik (canlı) ve inorganik (cansız) enerjilerle iş yapan, enerjiyi işe, işi enerjiye çeviren düzeneklerdir, Makineyi, insanlara hizmet amacıyla yine insanlar tarafından tasarlanan ve üretilen düzenekler olarak da tanımlayabiliriz.

Klasik çağlarda ise makine, araç-gereç, düzen-düzenek, başarılı hile, aldatmaca, doğa-üstü güçlerin marifeti anlamında kullanılmıştır, "Deusex Machine" terimi, Yunan tiyatrosunda rol alan "Makinedeki Tanrı" anlamında, sorunları çözümleyen, mucizeler yaratan, insan yapısı varlık için kullanılmıştır.

ilk önceleri makine tasarımı; çalışan İnsanın donatılması, üretkenliğinin artırılması, üretimin kolaylaştırılması amaçlanmış ve üretim bilgisi deneyimi kullanılmıştır. Manufaktur üretimin geçerli olduğu dönemde, zanaatçı hem üretimin mekanik gücüne, hem üretim bilgisine hem de üretim yönetimi konusundaki kararlara sahiptir. Toplu çalışmanın egemen olduğu yani elbirliğine gidildiği dönemde ise üretim yönetimi konusundaki bağımsızlığını kaybetti. Makine devreye girdikçe çalışan insan, üretimdeki mekanik gücünün geçerliliğini yitirdi ve iş bölümü derinleştikçe üretim bilgisini yitirdi. Bu süreç içinde işçinin üretim bilgisini yavaş yavaş kaybedişi mühendislik mesleğini yaratmıştır. Mühendis üretim bilgisini tekeline alıp, işi, süreci düzenleyen biri konumuna gelmiştir. Böylece işçinin yitirdiği her nitelik, bundan sonra bir insan -bir kavram- ya da yeni bir makine biçiminde dışarıda tasarlanıp onun önüne konmuştur.

Sanayi üretiminin gelişimi ile ortaya çıkan iş bölümü süreci sonucunda, artık, aletler birçok işi birarada yapabilecek nitelikte değil, sadece o işi yapacak nitelikte tasarlanmaya başlamıştır. Bunun sonucunda işin bir parçasını yapan işçi ve o işçiye özgü, yalın araç-gereç ortaya çıkmıştır, işte makineler başlangıçta bu basitleştirilmiş alt iş süreçlerini yapmak için üretilmiş yalın aletleri üzerinde taşıyan bir devindirici güç olarak ortaya çıktılar.

İnsanlık tarihinde önemli dönemeçlere yol açan tarım devrimi yalnız canlı (organik) enerjiye, sanayi devrimi çoğunlukla cansız (inorganik) doğada depolanmış enerjiye dayanıyordu. Günümüzde yaşanan bileşim/iletişim devrimi ise, canlıüstü (süperorganik) enerjiye, kültüre ve uygarlığa dayanmaktadır. Teknolojik denklemdaki ağırlık merkezi malzemedan metoda, enerjiden insana doğru kaymaktadır.

Tarih boyunca insanlık yaşamına egemen olan, toplumsal gelişme ve değişmelerin kaynağını oluşturan temel unsur üretim etkinlikleri olmuştur, bunun içindir ki insanlarla makinelerin zorunlu beraberliği uzun yıllar boyunca süregelmiştir. Makineler genel olarak; mal ve enerji üretiminde, ulaşımda, sağlık hizmetlerinde, araştırma geliştirme çalışmalarında, haberleşme ve iletişim alanında, uzay araştırmalarında, savaşlarda kullanılmakta ve yaşamın tüm alanlarında belirleyici olmaktadır. Çeşitli amaçlar için kullanılan değişik makinelerle insanlar arasında oldukça farklı ilişkiler söz konusudur ve bu ilişkinin insanları üzerindeki etkileri de büyük değişiklik göstermektedir.

İNSAN MAKİNE İLİŞKİLERİNİN NİTELİĞİ

İnsan-makine ilişkisinin diyalektik (çelişik) olduğu bilinmekte, olumlu-olumsuz yanları ortaya çıkmaktadır, Üretim sürecinde giderek daha çok makine kullanılması ile; üretim tüketim dengesi, toplu yaşamın yasaları değişti, tüm insanlığın bilgi ve deneyimleri tek tek insanlara yayıldı, insan işine, kendisine ve çevresine yabancılaştırdı, kimlik bunalımlarına yol açtı, insan varlığını tehdit eden silahlar üretti, yaşama kalitesini değiştirdi, doğayı tahrip etti. Böylece makineler insanın yaşamında ve gelişiminde çok önemli etkilere yol açtı. İnsan-makine ilişkilerinin niteliği, makinelerden sağlanan fayda düzeylerinin de değişik olmasına ve

savaşta kullanılan makinelerde olduğu gibi yarar yerine bu tümüyle bir zarara ve yıkıma dönüşebilmiştir. Bir hizmet ya da ürün üretmek için insanın çabası ile makinenin performansının bütünleştiği sistemler insan-makine sistemleridir, insan-makine sistemlerine örnek olarak, tornada çalışan bir işçiyi, ders çalışan bir öğrenciyi, araba kullanan bir sürücüyü, ev aletini kullanan bir kişiyi verebiliriz, insan - makine sistemi içinde insan, sistemin karmaşıklığına göre etkileme, yöneltme ve kontrol görevlerinden bir veya bir kaçını birarada yerine getirir ve makine ile birlikte malzeme üzerine etki ederek ön görülen üretimi gerçekleştirir, insan bütün geçmiş yaşantısı, çalıştığı sıradaki ruhsal durumu ve geleceğe dönük düşünceleri ile bu sistemin içinde yer almaktadır.

Makineli üretim sistemi, insan-makine-ortam gibi üç temel öğeden oluşur. Mekanizasyonun tarihsel gelişimi içinde üretim sisteminin en önemli ögesi olan insan, uzun süre ihmal edilmiştir. Bu nedenle, bir yandan sistemin gerçek ekonomik dengesi kurulamamış, diğer yandan insanın sosyal, fizyolojik ve psikolojik özellikleri korunamamıştır. Önceleri çok basit olan insan-alet ilişkisi giderek daha karmaşık bir özellik göstererek günümüzde sosyal, fizyolojik, psikolojik ve kültürel boyutları olan insan-makine ilişkisine dönüşmüştür. Bu ilişki ise artık sadece bireyleri değil, toplumları, ulusları ve tüm insanlığı büyük ölçüde etkileyen bir düzeye ulaşmıştır.

İnsan makine ilişkilerini ele alırken ilgi alanımızın esas odağı hiç kuşkusuz insandır. Çağdaş toplumlarda makineler günlük yaşamın ayrılmaz parçası oldukça, insanların makinelere bağımlılığı artmış ve insan yaşamında makineler önemli etkilere yol açmıştır. Makinelerin insan yaşamında bu denli egemenlik kazanması sonucu işsizlik, yoksulluk, yabancılaşma, yalnızlık, çaresizlik ve mutsuzluk gibi evrensel nitelik taşıyan oldukça önemli sorunlar gelişmiştir.

Üretim sürecinde giderek etkinliğini artıran insan-makine sistemlerinin neden olduğu başlıca sorunlar şunlardır:

DOĞANIN TAHRİBATI VE ÇEVRENİN KİRLİTİLMESİ

İnsanlık geliştirdiği üretim teknikleri ile doğadaki kaynakları kendi sistemleri doğrultusunda biçimlendirirken ve kendi gereksinimlerini karşılamak için üretim ve yeniden üretimi sürdürürken doğal çevresini olumsuz yönde etkilemekte, çevre kirliliğine yol açmaktadır. Günümüzde makinelerin üretimde ve hizmet alanında yoğun bir biçimde kullanılması sonucu çevre sorunları önemli boyutlara ulaşmıştır. Oluşan kimyasal ve radyoaktif atıklar, atmosfere karışan çeşitli gazlar, nehir, deniz ve göllere dökülen atıklar ve kimyasal maddeler, doğanın dengesini büyük ölçüde bozmaktadır, insan-makine sistemlerinin yarattığı çevre sorunları ayrı bir yazının konusu olabilecek kadar kapsamlı olduğundan, burada ayrıntıya girilmeyecek ve sadece önemi vurgulanarak geçilecektir.

ÇALIŞAN İNSANIN SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ

İnsan-makine sistemlerinin yol açtığı en önemli sorunların başında sağlık ve güvenlik sorunları gelmektedir. Üretim sürecinde yeralan insan, makine ve çalışma ortamındaki diğer etmenlerden kaynaklanan sağlık ve güvenlik sorunları ile karşı karşıya kalmaktadır. Bunun sonucunda ise meslek hastalıkları ve iş kazaları ortaya çıkmaktadır. Üretimde makine kullanımının giderek artması ile sağlık ve güvenlik sorunlarında büyük boyutlara ulaşmıştır.

İnsan-makine sistemlerinin tasarımında ve oluşturulmasında ergonomi kurallarının gözetilmemesi, iş-işçi-makine uyumunun bozulmasına ve bunun sonucunda da, iş kazalarının, sağlık risklerinin, verimsiz üretimin ortaya çıkmasına neden olmaktadır:

Mal ve hizmet üretiminde tüm diğer temel kavramların üzerine inşa edildiği yapı, insan-makine ilişkilerinin temel karakteristiğini belirleyen insan-makine sistemi ve bu sistem içinde yer alan temel öge olan insandan beklenen görevdir. Bu görevlerin ise birbirinden ayrılması gereken iki önemli yanı yüklenme ve zorlama kavramlarıdır. Yüklenme kavramı işi yapan kimseden bağımsız olarak işin gerektirdiği temel öğeleri, zorlama ise bu öğelerin insan üzerindeki etkisini belirler, Bu anlamda yüklenmenin iş değerlendirme, zorlamanın ise işe uygun eleman bulma açısından önemi açıktır. İşe uygun eleman seçimi, verimli ve güvenli çalışma açısından, dolayısıyla meslek hastalıkları ve iş kazalarını önlenmesi yönünden büyük önem taşımaktadır.

Endüstriyel ortamda insan, tüm kapasitesini ortaya koyarak hammaddelerin toprak altından çıkarılması, işlenebilir hale getirilmesi, araç ve gereç tasarımı ve üretimi, işlerliğin sağlanması ve endüstrinin giderek gelişmesi için sürekli çaba harcar. Ancak insan, biyolojik bir varlık olarak belirli antropolojik ve fizyolojik özellikler göstermektedir. Bu özellikler dikkate alınmadan insan etmeni üretim sürecindeki yerine yerleştirmek çeşitli sağlık ve güvenlik sorunlarına kaynaklık etmektedir,

Bu nedenle, nasıl ki bir makine-sistem tasarımı yaparken makine kapasitesi ile yapabileceğini bilmek zorundayız, insan makine sistemlerinde de insan kapasitesi ile yapabilirliğini bilmemiz ve üretim sürecinde görev alan insanın iş yükünü zorlanmalara neden olmayacak düzeyde tutmamız gereklidir.

Üretimde kullanılan ve insan-makine sistemlerinin önemli bir unsuru olan makineler, genellikle, hareket eden ve bu hareketleri yaparken de gürültü çıkaran düzeneklerdir. Gürültülü çalışma ortamında bulunan veya gürültü kaynağı olan makinelerde çalışan insanlarda, işitme kayıpları ortaya çıktığı gibi iş kazaları ve bir çok psikolojik bozukluklar da görülmektedir, Bu sorunların niteliği ve büyüklüğü gürültülü ortamda çalışma süresi ve gürültü düzeyi ile yakından ilgilidir.

Sürdürülen yoğun üretim temposu içinde bireylerin sağlık ve güvenlik sorunları yanında bir de psikolojik yönden etkilenecek bunalıma düşmeleri sözkonusudur. Bilindiği gibi iş bölümünün artırılması, verimliliğin büyük ölçüde yükselmesine neden olmaktadır, Oysa ki aşırı iş bölümü çalışma kapsamını daraltmakta ve

çalışan birey aynı hareketleri tekrar edip durmaktadır. Yapılan işin monotonluğu da çalışana bunalıma doğru itmektedir.

İnsan-makine sistemlerinde insan sağlığını etkileyen bir diğer konu da üretim aşamasında makinelerden kaynaklanan fiziksel ve kimyasal etmenlerdir. Gürültü, ışık, radyasyon, titreşim, ısı, nem vb. fiziksel etmenle ile gaz, buhar, duman, toz vb. kimya sal etmenler çalışan insan açısından bir çok sağlık ve güvenlik sorunlarına neden olmaktadır. Bu etmenlerin kaynaklık ettiği sorunların birikimi sonucu meslek hastalıkları ortaya çıkmaktadır.

İnsan-makine sistemlerinin ortaya çıkardığı diğer bir sorunda iş kazalarıdır. Üretimde makinelerle uzun süreler çalışan kişiler yapılan işin gerektirdiği hareketlere alışır ve bunu zamanla kanıksamaya başlarlar. Kanıksanan hareket ise genellikle düşünülmeden yapılmaktadır. Dalgınlık, hata, işyerinde çalışan diğer kişilerin kusur ve ihmalleri yanında gerekli ve yeterli güvenlik önlemlerinin alınmaması nedeniyle meydana gelen iş kazalarında birçok kişi ya ölmekte ya da el, kol, bacak, göz gibi uzuvlarını yitirerek sakatlanmaktadır.

TOPLUMA YANSIYAN OLUMSUZ ETKİLENMELER

Makineli üretimin dolayısıyla da insan-makine ilişkilerinin bir de ekonomik, sosyal ve kültürel boyutu vardır. Sanayileşmeye bütünüyle karşı çıkmak ve makineleri salt zararlı olan düzenekler olarak görmek pek gerçekçi bir yaklaşım değildir. Ancak toplum ve bireyler üzerine olan etkilerini de iyi değerlendirmek gerekir.

Yeni teknolojilerin üretim ve hizmet alanında uygulanmaya konmasının, otomasyonun yaygınlaşmasının yarattığı işsizlik, insan ve makineler arasında bir çelişki olarak yorumlanmaktadır. Yeni teknoloji üretmek için araştırma, tasarım ve geliştirme alanında yoğun çaba harcamak gerekmektedir. Yani bir taraftan yeni iş alanları yaratılırken diğer taraftan da uygulandığı alanlarda işsizliğe neden olmaktadır. Yaratılan işsizlik ile sağlanan istihdam olanakları farklı farklı iş alanlarında olmaktadır.

Ancak şurası da bir gerçektir ki yeni teknolojilerin yarattığı iş olanakları genellikle daha gelişkin ve ileri bir eğitim ve öğrenimi gerektirdiğinden, eğitim ve öğrenimde bu amaca yönelik olarak yeniden örgütlenmesi bir zorunluluk olarak karşımıza çıkmaktadır. Çünkü, ileri teknolojiler genellikle vasıflı (nitelikli) işgücüne duyulan gereksinmeyi artırmaktadır.

Çeşitli ülkelerde insan-makine ilişkileri farklılık gösterse de insanlığın ortak sorunudur. Bu nedenle uluslararası düzeyde ekonomik örgütlenme ve planlamalarla soruna çözüm yolları arama yöntemi de tartışma konusu yapılmalıdır.

Mesleki ve teknik eğitim ve öğrenim geleceğin gereksinimleri doğrultusunda örgütlenmekle de insan-makine ilişkilerindeki olumsuzluklar azaltılabilir.

Toplumların kalkınmışlığını anlatan veriler olarak kişi başına düşen tüketilen elektrik enerjisi ve üretilen çelik kalkınmışlığın veya uygarlığın bir kanıtı olarak sunulabilir veya dışarıda birinci ve başta gelen ülkeler içinde bulunmakla övünülebilir.

Ancak bu gibi bilgilerin yanında verilmeyen verilerde vardır kuşkusuz. Bir yılda kaç kişinin iş kazası sonucu öldüğü veya sakat kaldığı, kaç kişinin çalışma koşulları nedeniyle sağlığını ve ruhsal dengesini yitirdiği gibi değerlerde kıyaslamada gereken önem verilmektedir.

Sürdürülen yoğun üretimin iş alanı yaratmak ve insanların gereksinmelerini karşılamak gibi gerekçeleri olabilir. Ama bunun bir diğer anlamı da firmaların kârıdır. Kârlılık ön plana çıktığı zaman ise insan ve toplumu ilgilendiren olgular kısmende olsa geri plana itilmektedir.

İnsanların sağlıklarını yitirebileceği çalışma koşullarını yaratıp sonra da bu yükü çekemeyenleri modern hastahane ve psikiyatri kliniklerine göndermek herhalde sağlıklı bir yaklaşım değildir.

SONUÇ:

Maddi varlıkların üretimi süreci içinde insan-makine ilişkilerinin ayrı bir anlamı ve önemi vardır. Yaşamı sürdürebilmek için gerekli metaller büyük ölçüde makinelerin yardımıyla üretilip insanlar tarafından üretime sokulmaktadır. Üretim ise insan yaşamına egemen olan en büyük eylemdir. Bu nedenle insan- makine ilişkisindeki olumsuzlukları büyük ölçüde üretim biçimini belirleyen gerçeklerden kaynaklanmaktadır. Günümüzde, kalkınma sanayileşme ile neredeyse özdeşleşmiş durumdadır. Sanayi en kısa tanımı ile makineli üretimdir. Makineli üretimi pompalayan her etken kuşkusuz insan-makine ilişkilerini de etkilemektedir. Sanayileşmenin toplumlar ve insanlar üzerindeki büyük etkilerini hesaba katmadan hızlı sanayileşme stratejisinin benimsenmesinin sakıncaları gözardı edilmemeli, eğitim alanında ve sosyal yönden alınacak önlemlerle olumsuz etkilenmeler en düşük düzeye indirilmelidir.

Üretimin en önemli elemanı olan insan çalışması sırasında belli bir çevre içinde yer aldığına ve makine olarak isimlendirdiğimiz her türlü üretim aracı ile sürekli olarak etkileşimde bulunduğuna göre insan-makine sisteminin gereği olarak yüklendiği tüm görevlerin mutlaka bilimsel yöntemlerle değerlendirilmesi ve gerekli sağlık-güvenlik önlemlerinin alınması gereklidir.

İŞ KAZALARINA BAĞLI YARALANMA VE ÖLÜMLERİN ADLİ TIP AÇISINDAN DEĞERLENDİRMESİ

Dr. Yasemin Günay

İş kazaları ülkemizde ve diğer ülkelerde gerek mortalite gerekse mortalite açısından büyük önem taşımaktadır, iş kazaları, trafik kazaları ve ev kazalarından sonra en sık ölüme neden olan ve oransal olarak en fazla sakatlanmaya yol açan kaza türü-dür(İ), Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO)'nun istatistiklerine göre

ölümle sonuçlanan iş kazalarının toplam çalışan sayısına oranı açısından Türkiye binde 0,412'lik oran ile birinci sırada yer almaktadır(2).

ILO tarafından iş kazası "Planlanmamış ve beklenmeyen bir olay sonucunda sakatlanmaya ve zarara neden olan durum" şeklinde tanımlanmıştır(3). Ülkemizde ise 506 sayılı Sosyal Sigortalar Yasasının 11 /A maddesine göre iş kazası "a-Sigortalının işyerinde bulunduğu sırada, b-işveren tarafından yürütülmekte olan iş dolayısıyla, c-Sigortalının işveren tarafından görev ile başka bir yere gönderilmesi yüzünden asıl işini yapmaksızın geçen zamanlarda, d-Emzikli kadın sigortalının çocuğuna süt vermek için ayrılan zamanlarda, e-Sigortalının işverence sağlanan bir taşıtla işin yapıldığı yere toplu olarak götürülüp getirilmeleri sırasında meydana gelen hemen veya sonradan bedence ve ruhça arızaya uğratan olaydır" şeklinde tanımlanmıştır(3,4),

işçi Sağlığı ve İş Güvenliği ile ilgili yasa, tüzük ve yönetmeliklerin uygulanmaması ve denetlenmemesi iş kazalarının ürkütücü boyutunu hala korumasına neden olmaktadır. Çalışmamızda iş kazaları ile ilgili verileri sunarken, adli tıbbi uygulamadaki aksaklıklar ele alınarak gerek işveren ve gerekse işçi haklarının korunması için adli tıbbi yönden neler yapılması gerektiği ortaya konmaya çalışılmıştır.

GEREÇ ve YÖNTEM

Çalışmamızda 1991-1995 yılları arasında Adli Tıp Kurumu Sivas Şube Müdürlüğü'nde muayenesi yapılarak hakkında rapor düzenlenen tüm canlı olgularının raporları ile ölü muayeneleri yapılarak defin ruhsatı düzenlenen veya otopsileri yapılan olguların ölü muayene tutanakları ve otopsi raporları incelenerek, iş kazasına bağlı olgular retrospektif olarak değerlendirildi. Değerlendirme kapsamına aldığımız olgular adli makamlarca iş kazasına bağlı yaralanma veya ölüm şeklinde belirtilen olgular olup, yüksekten düşme, zehirlenme, yanık, elektrik çarpması gibi olayın oluş şekli belirtilen, fakat iş kazası olup olmadığı belirtilmeyen olgular çalışma kapsamı dışında tutulmuştur. Veriler ile benzer çalışmalar karşılaştırılıp, ilgili literatür gözden geçirilmiştir.

BULGULAR:

1991-1995 yılları arasındaki 5 yıllık sürede Sivas Adli Şube Müdürlüğü'ne yansıyan olgular incelenerek iş kazasına bağlı yaralanmaları diğer adli olgular arasındaki oransal dağılımı tablo 1 'de gösterilmiştir.

Tablo 1: İş kazalarına bağlı yaralanmaların diğer olgular arasındaki oransal dağılımı

Olgu grubu	sayı	%
Etkili eylem	3370	54.3
Trafik kazaları	2250	36.2
Zehirlenmeler	147	2.4
iş kazaları	103	1.7
Yüksekten düşmeler	54	0.9
Yanıklar	41	0.7
Elektrik çarpmaları	10	0.2
Ev içi kazalar	36	0.6
Köpek ısırması	10	0.2
Diğer yaralanmalar	178	2.8
Toplam	6199	100.0

Aletli ve aletsiz tüm künt yaralanmalar ile ateşli silah, kezici-delici/kesici-ezici ve delici alet yaralanmalarının tümü "etkileyen eylemler" grubu içerisinde değerlendirilmiştir.

Tablo 2 : Olguların yaş gruplarına göre dağılımı

Yaş grupları	Ölümsüz		Ölümlü		Toplam	
	sayı	%	sayı	%	sayı	%
15 yaş ve altı	8	7.8	-	-	8	7.0
16-18	13	12.6	-	-	13	11.4
19-29	39	37,9	4	36.4	43	37.7
30-39	29	28.2	4	36.4	33	28.9
40-49	9	8,7	1	18.1	10	8.8
50 ve üstü	5	4.8	2	9.1	7	6,2
Toplam	103	100.0	11	100.0	114	100.0

Canlı olguların % 1,7'sinin iş kazası olduğu, bu 103 iş kazası olgusunun 102'si erkek l'i kadın olup, ayrıca iş kazası nedeniyle ölen 11 olgu ile birlikte toplam 114 olgunun Sivas Adli Tıp Şube Müdürlüğü'ne yansımış olduğu, ölenlerin tümünün erkek olduğu saptanmıştır, Canlı olgularda en genç olgu 12 yaşında, en yaşlı olgu 80 yaşında olup, yaş ortalaması 28.9'dur. Ölümlü olguların ise en genci 20, en yaşlısı 58 yaşında olup, yaş ortalaması 36,7'dir. Canlı olguların % 98.1'inin Adli Tıp Şube Müdürlüğü'ne başvurmadan önce bir sağlık kurumuna başvurarak geçici rapor almış olduğı olguların % 11.7 (12 kişi)'sine kesin rapor düzenlenemeyip ön rapor düzenlenmiş olduğu, kesin rapor düzenlenen olgulardan % 82.5 (85 kişi)'inin hayati tehlike geçirmediğı, % 5.8 (6 kişi)'inin ise hayati tehlike geçirdiğı, olgulardan % 4.8 (5 kişi)'inde ağır yaralanma nedeniyle uzuv zaafı veya uzuv tatili meydana gelip gelmediğinin sorulduğı, bunlardan sadece 1'inde uzuv tatili saptandığı, 1 olguda ise uzuv zaafı uzuv tatili açısından muayene edilmek için yeterli süre geçmediğinden ön rapor düzenlendiğı tespit edilmiştir.

Tablo 3 : Olguların mutad iştigalden kalma (işinden gücünden uzak kalma) sürelerine göre dağılımı

Gün sayısı	sayı	%
7 gün ve altı	48	52.7
10	21	23.1
15	11	12.1
25	6	6.6
45	4	4.4
90	1	1.1
Toplam	91	100.0

Hakkında kesin rapor düzenlenmeyen 12 olgu tabloya alınmamıştır.

Tablo: 4 Canlı olgulardaki lezyonların lokalizasyonlarının bölgesel dağılımı

Lokalizasyon	sayı	%
Baş-boyun	7	14.0
Göğüs	1	2.0
Batın	1	2.0
Kollar	6	12.0
El ve parmaklar	23	46.0
Bacaklar	3	6.0
Ayak ve parmaklar	9	18.0
Toplam	50	100.0

Vücutunda yüzeysel cildi lezyonlar bulunan 40 olgu ile vücudun muhtelif yerlerinde lokalizasyon gösteren 13 yanık olgusu tablo dışı tutulmuştur. Yanık olgularının 4'ünün elektrik çarpmasına bağlı olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 5 : Olay tarihi ile rapor tarihi arasında geçen sürelerin dağılımı

Süre	sayı	%
ilk 3 gün	15	14.6
4-7 gün	3	2.9
8-15gün	12	11.6
16-30 gün	17	16.5
31-60 gün	21	20.4
61-90 gün	15	14.6
91 gün ve üstü	20	19.4
Toplam	103	100.0

Tablo 6 : İş kazaların meydana geldiği mevsimlere göre dağılımı

Mevsim	sayı	%
İlkbahar	33	28.9
Yaz	40	35.1
Sonbahar	22	19.3
Kış	19	16.7
Toplam	114	100.0

Tablo 7 : İş kazalarına bağlı ölüm olgularına ait bilgiler

Yaşı	Mesleği	İş kazasının oluş şekli	Adli tıbbi işlem	Ölüm nedeni
35	Oto tamircisi	Üzerine arabayı kaldıran vincin düşmesi	Ölü muayenesi	Kafa travması
36	Oto tamircisi	Üzerine arabayı kaldıran vincin düşmesi	Ölü muayenesi	Kafa travması
58	Taş ocağı işçisi	Göçük altında kalma	Ölüm muayenesi	Karın göğüs tazyiki
45	Taş ocağı işçisi	Taş altında kalma	Otopsi	Genel beden travması
39	İnşaat işçisi	Kafasına tuğla düşmesi	Ölüm muayenesi	Kafa travması
25	Mermer fabrikasında işçi	Mermer plakaların kayması	Ölüm muayenesi	Genel beden travması
26	Çimento fabrikasında işçi	?	Ölü muayenesi	Genel beden travması
62	Taş ocağı işçisi	Göçük altında kalma	Ölü muayenesi	Genel beden travması
23	İnşaat işçisi	Kafasına beton düşmesi	Ölü muayenesi	Kafa travması
35	İnşaat işçisi	Yüksekten düşme	Ölü muayenesi	Genel beden travması
20	Tornacıda çırak (öğrenci)	Ceket ve kravatını tornaya kaptırma	Ölü muayenesi	Baş-boyun travması

TARTIŞMA ve SONUÇ

SSK İstatistik Yıllıklarına göre ülkemizde 1991 - 1994 yılları arasındaki 4 yıllık süre içerisinde toplam 471.392 iş kazası meydana geldiği ve aynı dönemde bu iş kazalarında 4870 ölüm olayı, 12.691 sürekli işgöremezlik halinin meydana gelmiş olması iş kazalarının ülkemiz için ne kadar önemli bir sorun olduğunu ortaya koymaktadır (5,6,7,8).

Sivas ilinde 1991 - 1994 yılları arasında toplam 2940 iş kazası meydana gelmesi, 1991 - 1995 yılları arasında Adli Tıp Şube Müdürlüğü'ne yansıyan ölümlü ve ölümsüz iş kazası sayısının ise 114 bulunması iş kazalarının büyük bir kısmının adli makamlara yansımadağını ve adli makamlara yansıyan olguların da çoğunlukla adli tıp uzmanı olmayan hekimler tarafından değerlendirilerek rapor düzenlenmiş olduğu kanısına varılmıştır (5,6,7,8).

Adli Tıp Şube Müdürlüğü'ne başvuran tüm canlı olgular arasında iş kazalarının % 1.7'lik bir oran oluşturduğu görülmekte ise de gerek kayıt eksikliklerinden, gerekse olguları gönderen adli makamların iş kazası olup olmadığını belirtmemeleri nedeni ile bu oranın daha yüksek olduğu söylenebilir. Günaydın ve arkadaşlarının yapmış olduğu bir çalışmada acil servise başvuran iş kazalarının tüm adli olgular arasındaki oranı % 2.5 olarak bulunmuştur (9).

Olguların % 99.1 (113 kişi)'inin erkek olması, Koç ve arkadaşları tarafından İstanbul Bakırköy Şube Müdürlüğü'nde yapılan benzer bir çalışma-da(10) erkek oranının % 94.4 bulunmasının, ülkemizde çalışan nüfusun büyük bir kısmının erkek bireylerden oluşması erkeklerin daha riskli işlerde çalışması ve Anadolu'daki şehirlerde bu oranın erkek lehine artmış olmasından kaynaklandığı söylenebilir.

Olguların yaş gruplarına göre dağılımı incelendiğinde büyük bir kısmının genç erişkin yaş grubunda yoğunlaştığı görülmekte olup bulgular benzer çalışmalarda elde edilen istatistiksel sonuçlarla uyumlu bulunmuştur (5,6,7,8,10). Sonuçların, bu yaş gruplarında çalışan nüfusun yoğun olması ve deneyimsiz kişilerin kazaya yatkın olmalarından kaynaklandığı düşünülebilir. Olguların en küçüğünün 12 yaşında, en büyüğünün 80 yaşında olması ülkemizdeki ekonomik koşullar nedeniyle çalışma yaşının altında ve üstündeki nüfusun da aile ekonomisine katkı amacıyla çalışma hayatında bulunduğu bir ifadesi olarak karşımıza çıkmaktadır,

Canlı olguların % 98.1 gibi büyük bir çoğunluğunun Adli Tıp Şube Müdürlüğü'ne başvurmadan önce bir sağlık kurumuna müracaat ederek rapor alması, olguların % 82.5'inin kesin raporunun ilk bir haftadan sonra alınmış

olması, yaralanma sonrası ilk müracaat edilen sağlık biriminden alınan ilk raporun lezyonların kaybolma ve değişime uğrama olasılığı açısından önemini ortaya koymakta, ayrıca iş kazalarının başlangıçta hukuksal bir sorun olarak adli makamlara yansımaya da daha sonra hukuksal bir sorun olarak karşımıza çıkabileceğini göstermektedir.

Adli tıbbi açıdan kişide hayati tehlike oluşturan kaza oranı (% 5.8), Koç ve arkadaşlarının yaptığı çalışma ile uyumlu bulunmuştur.(10)

Olguların % 75.8'inde 10 gün veya daha az mutad iştigalden kalma süresi tespit edilmiş olması, yaralanmaların basit veya ağır olmasının adli makamlara yansımaya açısından büyük önem taşımadığını göstermektedir. Küçük kazaların büyük kazaların habercisi olduğu düşünüldüğünde, basit kazaların adli makamlara yansımaya sevindiricidir. Ancak pek çok iş kazasının adli makamlara intikal etmediği de bilinen bir gerçektir.

Yara lokalizasyonları tespit edilebilen olgularda bu lokalizasyonun genellikle ekstremitelerde görüldüğü ve % 46 gibi önemli bir kısmının da el ve el parmaklarında olduğu saptanmıştır. Benzer çalışmalarda alt ekstremitelerde yaralanmaları % 11.8 ile % 31.5 arasında, üst ekstremitelerde yaralanmaları ise % 34.3 ile % 50.7 arasında değişen oranlarda bulunmuştur. ILO yayınlarında ise üst ekstremitelerde yaralanmalarının % 18, alt ekstremitelerde yaralanmalarının % 49 oranında olduğu bildirilmiştir (3,10,11,12,13). Bu sonuçlar vücudun iş kazalarına karşı en riskli bölgelerinin ekstremiteler olduğunu ve çalışmalara göre değişmekle birlikte bu lokalizasyonun daha sıklıkla el ve el parmaklarını kapsadığı görülmektedir, iş güvenliği ile ilgili çalışmalar yapılırken özellikle ekstremiteleri hedef alan kazaların nedenleri araştırılmalı, bu yönde koruyucu önlemler alınmalı ve bunların uygulanması dikkatle izlenmelidir.

İş kazalarının meydana geldiği mevsimlerin belirgin olarak ilkbahar ve yaz mevsimlerinde olması bu dönemdeki mevsimlik işçi sayısının artışından kaynaklandığı söylenebilir.

Ölüm olgularında adli tıbbi işlem olarak sadece bir olguda otopsi yapılması, diğer 10 olguda otopsi yapılmayarak ölü muayenesi sonucu defin ruhsatı düzenlenmesi, ölü muayenesine katılan hekimler ve savcıların iş kazalarının önemini dikkate almaksızın bu yönde adli tıbbi yönden eksik uygulamada bulunmaları dikkat çekicidir. Bu tür olgularda ileride çıkabilecek hukuksal sorunlar açısından hekimlerin ve savcılarının sorumluluk altında oldukları unutulmamalıdır. Kişinin kaza anında herhangi bir alkol, uyutucu ve uyuşturucu madde alıp almadığı, ölümüne kaza dışında etkili başka bir rahatsızlığının bulunup bulunmadığı kesinlikle araştırılmalıdır. Bu amaçla iş kazası olgularına bulguların kaybolmaması için kısa süre içerisinde mutlaka otopsi yapılmalıdır. Bu durum gerek ceza davası açısından gerekse tazminat davası açısından büyük önem taşımaktadır.

4 olgunun kafa travması, 1 olgunun baş-boyun travması nedeniyle ölmesi kişisel koruyucu (baretvb.) kullanımının ne kadar önemli olduğunu göstermektedir.

Ceza ve tazminat davası açısından ileride çıkabilecek hukuksal sorunların en aza indirilmesi ve sağlıklı bir şekilde aydınlatılması için adli tıp uzmanlarına büyük görev düşmektedir. Bunun için olguların en kısa sürede adli tıp uzmanlarına yansıtılması gerekmektedir. Canlı olgularda ayrıntılı muayene ile ölüm olgularında otopsi yapılması, lezyonların kaybolmaması, kazada sorumluluğu bulunanların cezalandırılması ve dolaylı olarak kaza nedenlerinin belirlenmesi ve ileriye dönük kaza ile ilgili önlemler alınabilmesi için önemli bir basamaktır. Tüm iş kazalarının adli boyutu dikkate alınarak, olguların adli tıp uzmanlarıncaya muayene edilmesi zorunlu hale getirilmelidir.

KAYNAKLAR:

1. Erkan, C., İş Sağlığı ders Kitabı, 2. baskı, Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Yayınları, s: 264, Ankara, 1972.
2. Şen, S., İş Kazalarına İlişkin İstatistik Araştırma, 2. Ulusal İşçi Sağlığı Kongre Kitabı, 4-7 Nisan 1988 Ankara, Türk Tabipleri Birliği Yayınları, s: 142-156, Haziran 1991.
3. Orhun, H., İş Kazalarının İncelenmesi, İş Hekimliği Ders Notları Kitabı, 3. baskı, Türk Tabipleri Birliği Yayınları, s: 245-255, Ankara, 1993.
4. Akbulut, T., İşçi Sağlığı Prensipleri ve Uygulamaları, 3. baskı, s: 78, İstanbul, 1995.
5. SSK 1991 İstatistik Yıllığı, SSK Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 1992.
6. SSK 1992 İstatistik Yıllığı, SSK Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 1993.
7. SSK 1993 İstatistik Yıllığı, SSK Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 1994.
8. SSK 1994 İstatistik Yıllığı, SSK Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 1995.
9. Günaydın, G. ve ark., Selçuk Üniversitesi Acil Servisinde Verilen Adli Raporlar ve Bunların Hayati Tehlike Yönünden Karşılaştırılması, 8. Ulusal Adli Tıp Günleri, 16-20 Ekim 1995 Antalya, Poster Sunumları Kitabı, s: 271-275.
10. Koç, S. ve ark., İş Kazalarına Bağlı Yaralanma ve Ölümler, 1. Adli Bilimler Kongre Kitabı, 12-15 Nisan 1994 Adana, s: 253-256.
11. Mutlu, O., Yenice İş Sağlığı Merkezi Çalışmaları, 2. Ulusal İşçi Sağlığı Kongre Kitabı, 4-7 Nisan 1988 Ankara, Türk Tabipleri Birliği Yayınları, s: 136-141.
12. Orhun, H., Makine Fabrikalarındaki İş Kazaları, 2. Ulusal İşçi Sağlığı Kongre Kitabı, 4-7 Nisan 1988 Ankara, Türk Tabipleri Birliği Yayınları, s: 175-184.
13. Taşyürek, M., İş Sağlığı, İş Güvenliği ve Çevre İşleri Çalışmaları, 2. Ulusal İşçi Sağlığı Kongre Kitabı, 4-7 Nisan 1988 Ankara, Türk Tabipleri Birliği Yayınları, s: 271-284,

HEDEF

ÇALIŞMA YAŞAMINDA SAĞLIK RAPORU

ÖRNEK OLGU: ÇALIŞAN ÇOCUKLAR

Doç. Dr. A. Gürhan Fişek

İş, sağlıklı bir kişi için temel gereklerden biridir. Kişinin, fiziksel yaşamını sürdürebilmek için gereksinme duyduğu parasal kaynakları sağlama dışında, "iş" in çok önemli işlevleri vardır. Kişinin varlığını ve kişiliğini geliştirmesi çalışmasına bağlıdır. Bir "iş" te çalışma, vücudun canlılığını yeniden kazanmasına; yetersiz fiziksel yetilerinin onarılmasına; eksiklerini giderici becerilerin geliştirilmesine ve böylece kişinin tüm sağlık ve iş yetisinin geliştirilmesine yardımcı olmaktadır.(1)

Ama "iş" i "işkence" olarak gören ve "işkence" ye çevirenler var.

"iş" i "işkence" ye dönüştüren birincil etmen, çalışmak zorunda kalıştır. Bir zorunluluktan ötürü, çalışmamanın getireceği yoksunluklardan kaçmak için yapılan çalışmadan "hayır" bekleyemezsiniz.

"İş" i "işkence" ye dönüştüren ikinci etmen, "çalışma koşulları"dır. Olumsuz ortamlarda ve insana acı veren, bünyesine zarar veren işlerde çalıştırmanın da, "işkence" den başka tanımı yoktur, Buna katlanıyorsa, ya bugün için ya da yarın için bir beklentisi vardır; bu işkence de bu beklentinin diyetidir.

Çalışma yaşamındaki çocuklara bakalım. Onların ilk çalışma yaşamına atılışlarında "gönüllü" olabilmeleri çok önemlidir. Yaptığımız araştırmalar, çocukların, Ankara'da % 21'inin İstanbul'da % 5'inin gönülsüz olarak çalışmaya başladığını ortaya koymaktadır. Gönülsüzler üzerinde ayrı bir "eylem planı" uygulamaya konulmalıdır.

Çalışma yaşamındaki çocukların çalışma ortamlarının incelenmesi de onların "iş" mi öğrendiklerini, "işkence" ye mi uğradıklarını ortaya koyması bakımından önemlidir.

insanların sağlığını bozan çalışma koşullarının, hiç bir zaman ülkenin ekonomik durumu vs. gerekçelerle örtbas edilmesi kabul edilemez. Kimseden sağlığından özveride bulunarak çalışmasını isteyemeyiz. Gerekli önlemleri alarak bu zararı en aza indirmek gereklidir,

işçilerin (ve çalışan çocukların) çalışma yaşamında sağlığının tehdit altında olduğunu anlamanın 2 yolu vardır;

1. Sağlık muayenesi,
2. Ortamın değerlendirilmesi.

Her iki konu da gerek iş yaşamında ve gerekse çocukların çalışma yaşamına katılmasını onaylayan yasa-yönetmeliklerde ele alınmıştır,

Önce tek tek neden bu iki araç yardımıyla işçilerin (ve çalışan çocukların) sağlığının tehdit altında olduğunu anlayabildiğimizi açıklayalım :

1. SAĞLIK RAPORU:

Çalışacaklar için, işe girerken, o işe bünyeye elverişli olduklarına ilişkin bir sağlık raporu alınması gerekir. Bunun anlamı, o işin getirebileceği olası zararlara karşı bünyesinin dayanıklı olup olmadığının anlaşılmasıdır. Sözgelimi, yük kaldırmayı gerektiren bir işe girecek işçinin, omurga-bel sorunlarının olmaması, kollarından birinde güç kaybı bulunmaması vs. gereklidir. Sıcakta çalışacak bir kişide hipertansiyon, kalp sorunları vs. olmamalıdır, böbrek üzerinde zehirleyici etkileri bulunan bazı çözücülerle çalışacak işçilerin, böbrek hastalıklarının vs. bulunmaması gereklidir. Bunlar çoğaltılabilir.

Son olarak sağlık muayenesi, psikotekni muayenesini kapsadığı ölçüde, "işe yönlendirme" ve "işe yerleştirme" öğelerini de taşıyabilir. Bu incelemede, olası sağlık zararlarının da ötesine geçerek, o işe elverişliliğinin beceri, mental yetiler vs. yönünden de değerlendirilmesi gerekir. Bu da özellikle mesleki yaşamın başlangıcında bulunan çocuklar için önemlidir.

Koruyucu hekimliğin baş tacı edildiği o 1930'lu yıllar (ya da bir yazarın deyimiyle "çağdaş 1930'lar"(2), hastalanmadan önce düzenli sağlık muayenelerinin yapılmasının yararlarına dikkat çekmişti. Okulda, askerde, işe girerken, işyerinde, evlilik öncesi vs. İyi niyetle ve toplumcu hekimlik yaklaşımı ile başlatılan bu girişimler, daha sonra, bu yaklaşıma inanmayanların elinde soysuzlaştı. Bunlardan bir çoğu yasak-savma biçiminde yürütülmeye başlandı. İşe giriş raporu bazen hiç muayene yapılmadan çala kalem imzalandı, Bazen de, kaloriferliye de, memura da, laboranta da aynı muayenelerle yetinildi.

Sayın Prof. Dr. İsmail Topuzoğlu'nun anlattığı bir olay ilgi çekici ve derslerle doludur: 1930'lu yıllarda o zamanki Sovyetler Birliği uzmanlarınca yapılan bir Sümerbank fabrikasını, 1950'li yıllarda gezerken tanıştığı bir olguyu aktarmaktadır. Revirde, sağlık raporlarını incelerken, boyahane çalışan işçilerin kan yaymalarının (formül, periferik yayma) düzenli olarak yaptırıldığını görmüştür. Çözücülerin kan sistemi üzerindeki olumsuz etkileri bilindiğinden bu son derece doğaldır. Ama bilim adamının kuşkuculuğu ile öğretmenin sınama merakı birleşince Topuzoğlu sorar: "Neden boyahanedeki işçilerin kan yaymalarını yapıyorsunuz?" Yanıt çarpıcıdır: "Bilmiyoruz. Fabrikanın kuruluşu sırasında Rus uzmanlar öyle istemiş. Biz de her altı ayda bir bu isteğe uyuyoruz." Ne aradığını bilmeden yapılan her işlem gibi, bu incelemede sonuçsuz kalmaya mahkumdur. Buna karşın, bilinçli olarak yapıldığında bir çok can kurtaracaktır.

Ne yazık ki bugün çalışanların sağlık muayeneleri özlenen özenle ve kapsamlı olarak yapılmamaktadır. Bunun tüzeden kaynaklanan nedenleri olduğu gibi, uygulamada gelen nedenleri de vardır,

"O işe bünyeye elverişli olma" kavramı, dinamik bir kavramdır. Dolayısıyla, kişi, her an, bu bünyeye elverişliliğini yitirebilir. Sözgelimi, makine başında çalışanlarda sar'a (epilepsi) önemli bir engeldir. Çeşitli

nedenlerle işe girdikten sonra gelişen epilepsinin saptanması ve işçinin işinin değiştirilmesi çok önemlidir. Bunun için de, işe girerken "o işe bünyeye elverişli" bulunmuş bile olsa, periyodik (aralıklı) sağlık muayeneleriyle mesleğe uyumun izlenmesi gerekmektedir. Genellikle tüzemizde, işe giriş muayenesi kavramı periyodik sağlık muayenesi kavramıyla tamamlanmıştır. Bunun tek ayrık durumu, "3308 sayılı Çıracılık ve Mesleki Eğitim Yasası'dır, Anılan yasanın 10. maddesi şöyledir:

"Çıracılık için aşağıdaki şartlar aranır:

- 13 yaşını doldurmuş, 19 yaşından gün almamış olmak,
- En az İlkokul mezunu olmak,
- Bünyesi ve sağlık durumu gireceği mesleğin gerektirdiği işleri yapmaya uygun olmak..."

Bu koşullardan ilk ikisi değişmez koşullardır. Ancak üçüncü koşul, her an değişebilir ve "çıracılık koşulu" yitirilebilir. Bunun için de, aslında yasada yazılmamış bile olsa, "çıracılığın başlangıcında yapılan" bu muayenenin, "periyodik (aralıklı)" muayenelerle -yasada açıkça belirtilmemiş olsa bile- tamamlanması zorunludur. Ancak yanlış anlamaları giderebilmek için, İlk 3308 sayılı yasa değişikliği girişiminde, yukarıda belirtilen 10/c. maddesi şu şekilde değiştirilmelidir:

"... c) Bünyesi ve sağlık durumu gireceği mesleğin gerektirdiği işleri yapmaya uygun olmak ve uygunluğunu, her 6 ayda bir, iş hekimliği alanında en azından bir sertifikaya sahip hekim tarafından yapılacak periyodik sağlık kontrolüyle belgelemek..."

Yasa değişikliği yapıldığına değin de, ivedilikle, ya çıkarılacak bir yönetmelikte ya da bireysel "çıracılık sözleşmesi" örneğinde, "çıracıların, 6 ayda bir periyodik sağlık muayenesinden geçirilmeleri gerektiği" belirtilmelidir.

Genel olarak işçilerin, özel olarak çocuk işçilerin sağlık muayenelerine ilişkin tüze anahtarımız şöyledir:

1. Genel Sağlık Koruması Yasası (Umumi Hıfzıssıhha Kanunu)
2. Borçlar Kanunu
3. İş Yasası ve bağlı tüzükler (örneğin Ağır ve tehlikeli işler tüzüğü)
4. Türk Tabipleri Birliği'nin 20.11.1989 tarih ve 4294-4334/89 sayılı Genelgesi (3)
5. 3308 sayılı Çıracılık ve Meslek Eğitimi Yasası
6. Çocukların ve Gençlerin Sanayide işe Elverişlilikleri Yönünden Sağlık Muayenesine Tabi Tutulmaları Hakkında 77 Sayılı Uluslararası Çalışma Sözleşmesinin Uygun Bulunduğuna İlişkin Yasa (15.8.1984)
7. Avrupa Sosyal Şartı'nın Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna İlişkin Yasa (4.7.1989)

"Ağır ve Tehlikeli İşler Tüzüğü" ile "Çocukların ve Gençlerin Sanayide işe Elverişlilikleri Yönünden Sağlık Muayenesine Tabi Tutulmaları Hakkında 77 Sayılı Uluslararası Çalışma Sözleşmesi" 18 yaşın altındaki çalışan çocukların 6 ayda bir periyodik muayeneden geçirilmelerini öngörmüştür. Neden 18 yaşın altındakiler için bu hüküm getirilmiş de, 18 yaşından büyükler için getirilmemiştir? *Bilinmiyor.* 1974 yılına değin, "Ağır ve Tehlikeli İşler Tüzüğü"nde yetişkin işçilerin de 6 ayda bir sağlık muayenesinden geçirilmesi öngörülmüşken(4), ^neden bu tarihte sessizce kaldırılmıştır?! *Bilinmiyor.*

Yukarıdaki eski tarihli kaynağın İncelenmesi bize yeni yeni değişikliklerin yapıldığını, bunların nedense bir geri-gidişi ele verdiğini de ortaya koymaktadır. 1974 öncesi Ağır ve Tehlikeli İşler Tüzüğü'nün 2. maddesinin son fıkrası şöyleydi:

"İşçilerin işyerinden alakalan kesilmesi halinde, işçi isterse, işçi şahadetnamesile birlikte bu defter veya kartların bir sureti kendisine verilir ve keyfiyet şahadetnameye işaret edilir." (5)

Bu madde bugün yoktur. Hak arama özgürlüğü yönünden önemli bir engel oluşturan bu yokluğun, hangi gerekçelerle ve hangi uzman görüşlerine dayandırılarak ortadan kaldırıldığı da *bilinmiyor.*

Gelelim 1936 tarih ve 3008 sayılı İş Yasası'nın (Yürürlükten Kaldırılmıştır) 62. ve 1971 tarih ve 1475 sayılı İş Yasası'nın 82. maddesine... Metnin anlaşılabilirliği açısından a, b, c. maddelerini 1475 sayılı yasadaki alıyoruz:

"Çeşitli Tüzükler

Madde 82 - Çalışma ve Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlıklarından birini göstereceği lüzum üzerine, bu bakanlıklar tarafından beraberce hazırlanmak suretiyle,

- a) Ağır ve tehlikeli olarak gösterilmiş işlerden başka işler için de işçilerin ilk önce doktora gösterilmelerini,
- b) Bazı işlerde çalışan işçilerin belirli sürelerde genel olarak sağlık muayenesinden geçirilmelerini,

c) Çeşitli veya bir kısım işlerde çalışan işçilerin sağlık durumlarının aksamaması, yaptıkları işin ürünlerine ve genel sağlığa yahut birlikte çalıştıkları öteki işçilere zararlı olursa, bu gibilerin o işlerden çıkarılmalarını, ... Tespit eden tüzükler çıkarılabilir." (6)

Bu gereksinimlerin 60 yıldır neden duyulmamıştır?! *Bilinmiyor.*

3008 sayılı yasanın 62. maddesinin neden kaldırıldığı da *bilinmiyor.* Bu madde şöyledir:

"ç) Umumi Hıfzıssıhha Kanununun 180'nci maddesi ile tespit edilmiş olan mecburiyetlerden **başkaca** ve bu mecburiyetlerin hükmü mahfuz kalmak kaydıyla, ne vaziyette ve ne gibi şartlarda bulunan hangi işyerlerinde ayrı ayrı veya bunlardan bir saha dahilinde bulunanlar için müşterek muayene ve ilk tedavi odaları veya revirler, yahut hastahaneler açılmasını yahut oralarda mevcut resmi hastahanelerde bu gibi ihtiyaçları tatmin edecek ilaveler ve tadiller meydana getirilmesini ve bu takdirde bu gibi tadilat ve tesisat için muktazi masraflara tahsis edilmek üzere alakadar işyerlerinden ne nisbetlerde ve ne esas ile yardım aidatı

toplanaacağını... tespit eder mahiyette nizamnameler çıkarılabilir."

Genel Sağlık Koruma Yasası'nın UmHıfK.) 180. maddesi, "devamlı olarak en az elli işçi çalıştıran bütün iş sahipleri" koruyucu hekimlik işlevlerini yerine getirmek üzere bir veya daha çok iş hekimi bulundurlar. Ama yukarıdaki madde, o günlerin de, bugünlerin de, önemli bir gereksinmesi olan, bu sınırın altındaki işyerlerinde koruyucu hekimlik hizmetlerinin yürütülmesine çözüm göstermektedir. Beş Yıllık Kalkınma Planı Özel İhtisas Komisyonları ile Sağlık Kongrelerinde ısrarla bu konunun altı çizilmekte ve olanaklar araştırılmaktadır, Ne yazık ki, bu gereksinmeyi giderme olanağı veren **yasa hükmü** sessizce yok edilmiş. Neden? Bilinmiyor. Bunlar sağlık raporları ile ilgili tüze düzeyindeki çarpıklıklar... Bir de yasaya karşın uygulamada gerçekleştirilen çarpıklıklar var. Genel Sağlık Koruma Yasası'nın (UmHıfK.) 126. maddesi şöyledir:

"Yenilecek ve İçilecek şeyler satan veya veren veyahut taharet ve nezafete müteallik san'atlar ifa edenler, her üç ayda bir kendilerini muayene ettirerek bir sıhhi rapor almaya mecburdurlar. Bunlardan devrel sirayetle frengi ve sari verem ve cüzzama müptela olanlarla halkın istikrah ve nefretini mucip bir cilt hastalığına duçar olanlar san'atlarını İcradan menolunurlar."

Bugünkü uygulamada, besinle ilgili işlerde çalışanlara yapılan bu muayene "portör raporu + verem savaşı raporu + belediye (doktoru) onayı"na indirgenmiş durumdadır. Böylesi kısır bir muayene programının, bulaşıcı hastalıklarla savaşta ne denli etkili olacağı tartışmalıdır. Öte yandan her üç ayda bir sağlık raporu alınma zorunluluğuna karşın, Sağlık Bakanlığı'nın bir genelgesi ile bu sürenin 1 yıla çıkarılmasını anlamaya olanak yoktur.

Bütün bu bilinmezlerin açığa kavuşturulması zorunlu, Çünkü bunun nedenleri ortaya koyulmadan, ortadan kaldırılması da gerçekleştirilemez. Kanımızca bütün bu soruların bir yanıtı vardır; Duyarsızlık ve Önemsememe.

ivedilikle, çalışanların, hasta olmadıkları halde, düzenli aralıklarla sağlık muayenesinden geçirilmesi konusu, hak ettiği duyarlılık ve önemle düzenlenmelidir. Bu konunun ikiden çok yüzü vardır:

- insan hakkıdır. Kişilerin sağlıklarını koruma ve sağlıklı-güvenli koşullarda çalışma hakkını güvence altına alır. Sağlam olsun, hasta olsun, muayenesi için yeterli sürenin ayrılmasını olanaklı kılar.
- Sosyal güvenlik kuruluşlarının sağlık alanındaki harcamalarını düşürücü, hizmetlerinin daha nitelikli sunulmasına olanak hazırlayıcı (kullanımın azalmasına bağlı olarak) bir adımdır.
- İşverenler için anlamlıdır, Çünkü yalnızca işgünü kayıplarını azaltarak değil, iş disiplini ve işçi-işveren ilişkileri açısından da olumluluklar getirerek, kazanımlara yol açar.

2. ORTAMIN DEĞERLENDİRİLMESİ:

Çalışılan ortamın ve çalışma koşullarının, insanın sağlığı yönünden değerlendirilmesi gereklidir, Bu değerlendirme hem fizik koşulları hem de çalışma süreleri, insan ilişkileri, gelir durumu vb. sosyal konuları da içermelidir. Tüzemiz, bu konuda ayrıntılı düzenlemeler getirmiştir.

Sözgelimi, İş Yasası, çalışanların sosyal haklarının düzenlenmesi bakımından ayrıntılı maddeler içermektedir, İş Yasası'nın 74. maddesine dayalı olarak çıkarılan tüzüklerde ise, çalışma ortamının fizik koşullarının değerlendirilmesine yönelik yüzlerce maddeyle karşılaşmaktadır. Sözgelimi, Par. Tüz. M. 15 şöyledir:

"Parlayıcı, patlayıcı, tehlikeli ve zararlı özellikteki çeşitli kimyasal maddelerin işyeri havasında bulunan miktarları, belli ve gerekli zaman aralıkları içinde ölçülerek, bu miktarların, maddelerin işyeri havasında bulunmasına müsaade edilen ve orada çalışanların sağlıklarını bozmayacak olan en çok miktardan fazla olup olmadığı ölçülerek saptanacak ve işyeri havalandırma tesisatı yeterli bakımından yetkili elemanlarca kontrol edilecektir. Kontrol sırasında bu Tüzüğe ekli I, II, III numaralı çizelgelerdeki hususlara uyulup uyulmadığı nazara alınacaktır".

Genellikle tüzemizde, iş ortamının elverişliliği ayrıntılı maddeler ve çevresel ölçüm koşuluyla tamamlanmıştır. Bunun ayrık durumu, çıraklar ve memurlardır. "3308 sayılı Çıraklık ve Mesleki Eğitim Yasası"nın 12. maddesi çırakların, *"Bakanlıkça uygun görülen eğitime elverişli işyerlerinde"* çalıştırılmalarını (pratik eğitim görmelerini) öngörmektedir. "Eğitime elverişlilik kavramı", eğitimcilerin ve eğitim araçlarının yeterliliğinin ötesinde, çalışma ortamının elverişliliğini de kapsar. Bunun için, mutlaka, pratik eğitim kurumlarının "sağlık ve güvenlik kuralları" yönünden ayrıntılı olarak değerlendirilmesi gerekir.

Ancak, uygulamadaki yanlış anlamaların önüne geçebilmek için, buna bir "yasa değişikliği" ya da "Yönetmelik" ile açıklık getirilmesi yararlıdır. Nitekim, yasada çok önemli sayıldığından olsa gerek, "çocukların gece çalıştırılmaması"nın düzenleyen İş Yasası'nın 69. maddesine gönderme yapılmıştır, Görüldüğü gibi, 3308 sayılı yasanın kapsamına alınan çırakların kazanımlarının yanında yitirebilecekleri de vardır. Bu yitirebileceklerin bir bölümünün önüne geçmenin yolu, çırağın, işyeri çalışmalarında, özellikle sağlık ve güvenlik yönünden ayrıntılı düzenleme getirmektedir. Önerimiz, aday çırak ve çırağı "öğrenci" olarak tanımlayan 3308 sayılı yasanın 11. maddesine bir ek yapılmasıdır:

"... Aday çırak ve çırak, öğrenci statüsünde olmakla birlikte, işyerilerindeki pratik eğitimlerinde İş Yasası'nın 74. maddesine dayalı olarak çıkarılan tüzüklerdeki haklardan yararlanırlar."

* Yukarıda belirttiğimiz Par. Tüz. madde 15, tüzüğe ekli cetvelde sıralanan maddelerin, yine karşılarında belirtilen sınır değerlere bakılarak değerlendirilmesini gerektirmektedir. Ama bu liste 1974 yılından beri ne madde içeriği, ne de sınır değerler yönünden değiştirilmemiştir, Bu listeyi aldığımız ülkelerde, listeler çoktan değiştirilmiş ve geliştirilmiştir. Ama ülkemizde, işyerlerinde bu hava ölçümleri hayata geçirilmemiştir ki, listelerin çağı dışı kaldığı anlaşılabilir.

Bütün bilinmezlerin ya da çağdışılıkların anahtarı "*duyarlılık ve önemseme*" ise, tek tek herkesin payına düşen çok büyük sorumluluk var demektir, Bir an önce, somut ve sonuç getirici eylem planlarını ortaya koyup, bir *dayanışma* içinde bunları uygulamaya geçirmek, insan haklarını, soyut hedefler olmaktan çıkarıp, somut ve gündelik beklentilere dönüştürmek. Model çalışmalar yapmak, model çalışmalarını sosyal devlet uygulamalarına dönüştürmek.

Her gecikmeden zarar eden var; her gecikenin de sorumluluğu...

KAYNAKÇA

1. Y. Ryabochin: The Reintegration of the Disabled into Society in the USSR -"Social Security and Disability: Issues in Policy Research" içinde- Studies and Research No. 17 (İSSA) Geneva 1981, sayfa 93.
2. Bülent Tanık: Çağdaş 1930'lar- Çalışma Ortamı Dergisi, Kasım-Aralık 1993 Sayı: 11
3. "Bir Toplumsal Tarih Belgesi", Çalışma Ortamı Dergisi; Mayıs-Haziran 1995, Sayı: 20, Sayfa: 48
4. Prof. Dr. Ferit H. Saymen: Sistematik Türk iş Hukuku Mevzuatı - İsmail Akgün Matbaası, İstanbul, 1958 s. 391
5. Saymen (1958): ... adı geçen kitap (a.g.k.)...
7. Prof. Dr. Sarper Süzek: İş Güvenliği Mevzuatı (2. bası) Savaş Yayınları Haziran 1994

BÜYÜTEÇ

- Sürdürülebilir Kalkınma ve Uluslararası Ekonomik İşbirliği: Gelişmekte Olan Ülkelerde Yoksulluğun Ortadan Kaldırılması İçin Uluslararası İşbirliği

(Derleyen : Oya Afşar)

GİRİŞ:

1993 yılında yapılan Birleşmiş Milletler (BM) 48. Genel Kurul toplantısında 1996 yılı,-Uluslararası Yoksulluğun Ortadan Kaldırılması Yılı olarak ilan edilmiştir. Bundan bir yıl sonra ise Birleşmiş Milletlere bağlı kuruluş, program ve birimlerin, ilgili uluslararası örgütlerin, toplum örgütlerinin ve ilgili grupların katılımıyla bu yılın amaçlarını, ilkelerini, ele alınacak başlıca konuları ve önerileri içeren bir taslak raporun hazırlanmasına ve 50. toplantısında Genel Kurula sunulmasına karar verilmiştir. Bu taslak raporun, Dünya Sosyal Kalkınma Zirvesi Eylem Programı ve Kopenhag Sosyal Kalkınma Bildirgesi ile uyumlu olması ve yoksulluğu ortadan kaldırma çabalarına kesin ve önemli bir katkısı olması istenmiştir.

Genel Sekreterliğin hazırladığı raporda bu belgelere ek olarak Kadının Statüsü Komisyonunun, Sosyal Kalkınma Komisyonunun ve Sürdürülebilir Kalkınma Komisyonunun toplantılarında aldıkları kararlar ile BM kuruluşları ve sivil toplum örgütlerinin görüşleri de dikkate alınmıştır.

GENEL BİLGİLER

Dünya Sosyal Kalkınma Zirvesi'nde biraraya gelen devlet ve hükümet başkanlarının, sosyal ilerleme ve gelişim için aldıkları 10 kararın arasında yoksullukla ilgili olanı da bulunmaktadır: "Ulusal eylemler ve uluslararası işbirliği yoluyla kendimizi, dünyada yoksulluğun ortadan kaldırılmasına adanıyor ve bunu etik, sosyal, politik ve ekonomik bir zorunluluk olarak görüyoruz," Bu -hedefi en kısa zamanda gerçekleştirebilmek için her ülkenin kendisine belli bir hedef tarih koymasına ve ulusal politika ve stratejilerini belirlemesine (ya da var olanları güçlendirmesine) karar verilmiştir.

Dünya Sosyal Kalkınma Zirvesi'nin eylem programında bu konuda taslak stratejiler belirlenmiştir. Hükümetler yoksulluğun ortadan kaldırılması için toplumsal çabaları artırmaya çağırılmış, ulusal düzeyde oluşturulacak planların yoksulluğun yapısal nedenlerine yönelik olması, ulaşılabilir hedefler belirlenmesi üstünde durulmuştur, Ulusal düzeyde özellikle yeni iş alanları yaratılmasına, sağlık ve eğitim gibi temel sosyal hizmetlere önem verilmesine, ekonomik kazanç fırsatlarının yaratılmasına ve ev halkı gelirinin artırılmasına önem verilmesi istenmiştir. Toplumsal açıdan ise ilk önce "mutlak yoksulluğun" tanımı yapılmalı ve her ülke 1996 yılına kadar mutlak yoksulluğun boyutlarını ve dağılımını belirlemek için gereken ölçüt ve yöntemleri geliştirmelidir. Eylem planının bir başka bölümünde ise hedefe ulaşmak için ülke içinde hükümet, sivil toplum örgütleri, özel sektör, vb, bütün tarafların işbirliği yapmasının gerekliliğine ve bu işbirliğini uluslararası alana da yaymanın önemine değinilmiştir.

1996 yılında BM Genel Kurulu, o zamana kadar atılan adımların etkililiğini değerlendirecek ve 50. Genel Kurulda "Yoksulluğu Ortadan Kaldırma 10 yılı" açıklanacaktır.

Kopenhag Sosyal Kalkınma Bildirgesi ve Dünya Sosyal Kalkınma Zirvesi Eylem Programı'nda yoksulluğun tanımı geniş olarak yapılmıştır, **Buna göre yoksulluk yalnızca gelirin yetersiz olmasını değil; eğitim, sağlık ve diğer olanaklara ulaşamamayı ve toplum yaşamına katılamamayı da kapsar.** Bu belgelerde politikaları ve çabaları yoksulluğun asıl nedenlerine odaklaştırmanın ve her bireyin temel gereksinimlerinin karşılanmasının önemine değinilmektedir, Buna göre açlık ve yetersiz beslenme ortadan kaldırılmalı, yeterli ve güvenli yiyecek, eğitim, iş, barınma olanakları, üreme sağlığı hizmetlerini de içeren temel sağlık hizmetleri, güvenli içme suyu, sağlıklı ve temiz bir çevre sağlanmalı ve bireylere sosyal ve kültürel yaşama katılma olanağı verilmelidir. Yoksulluğun yükünü en fazla çeken kadın ve çocuklar ile duyarlı ve dezavantajlı toplum gruplarının haklarının korunmasına özel önem verilmelidir. Eylem Programı'na göre yoksulluk içinde yaşayan insanlar mali kredi, arazi, eğitim, teknoloji, bilgi gibi üretim kaynaklarına ve kamu hizmetlerine ulaşabilecek duruma getirilmeli, iş ve ekonomik olanakları artıracak politikaların ve çevrenin oluşturulmasına katkıda bulunabilmelidirler, Buna ek olarak her birey işsizlik, hastalık, annelik, çocukluluk, dulluk, sakatlık ve yaşlılığa karşı ekonomik ve sosyal olarak yeterince korunmuş olmalıdır.

Kopenhag'da kabul edilen metin, yoksulluğun azaltılmasını eşitsizliklerin azaltılmasına bağlamıştır, Eşitsizlik yaratan her türlü politik, yasal, ekonomik ve sosyal etken ortadan kaldırılmalı; ulusal bütçe ve politikalar temel gereksinimleri karşılamaya, eşitsizlikleri azaltmaya ve yoksullukla savaşmaya yönlendirilmelidir.

ULUSLARARASI YOKSULLUĞUN ORTADAN KALDIRILMASI YILI HEDEFLERİ, İLKELERİ VE TEMASI

Bu yılın genel amacı, Genel Kurulun o zamana kadar aldığı kararlardan da çıkarılabilir. 49/110 sayılı kararında Asamble, bu yılın gereklerini yerine getirmek için her düzeyde etkinlik gösterilmesini istemiştir. Ayrıca devletler, karar vericiler ve uluslararası kamuoyunu konu hakkında yeterince bilgilendirebilmek ve yoksulluğun ortadan kaldırılmasının karmaşık, çok boyutlu bir sorun olduğunu, barış ve sürdürülebilir kalkınmaya ulaşmak için de son derece gerekli olduğunu anlatabilmek için BM'in yardımı gerektiği ifade edilmiştir.

Bu yıl yapılacak etkinliklerin önemi; konuya her düzeyde ve toplumun her kesimindeki kişilerin dikkatini çekip çekemediğine ve kamuoyuna bunun makul bir sürede ulaşılabilir bir hedef olduğunu anlatıp anlatamadığına göre değerlendirilecektir. Dolayısıyla etkinliklerin amacı, alınan kararları uygulamada uzun süreli bir çaba ve kararlılık sağlama yönünde olmalıdır. Kopenhag'da kabul edilen Bildirge ve Eylem Programı yoksulluğun ortadan kaldırılması için gerekli politikaları ve eylemleri ortaya koymuştur, Yıl'ın asıl işlevi, bunların zamanında uygulamaya konmasını sağlamak olmalıdır,

Bu amaçla, etkinlikler aşağıdaki ilkelere dayalı olarak yürütülmelidir:

- Yoksulluğun ortadan kaldırılması; hükümetler, sivil toplum ve iş çevrelerinin uluslararası örgütlerin desteği ile hep birlikte ve uzun süreli olarak gösterdikleri kararlılığa bağlıdır.
- Yoksulluğun ortadan kaldırılması; yoksulluk içinde yaşayan insanların bu durumdan kurtulmak için gereken kaynaklara ve fırsatlara ulaşabilmeleri, toplumun diğer üyelerinin de hastalık, işsizlik, doğal afet vb. nedenlerle meydana gelebilecek yoksulluktan korunabilmeleri için önlemler alınmasını gerektirir.
- Yoksulluğun ortadan kaldırılması; bütün bireylerin temel sosyal hizmetlere ulaşabilmesine ve toplumun ekonomik, sosyal, kültürel ve politik yaşamına katılabilmesine bağlıdır.
- Yoksulluğun ortadan kaldırılması; bütün bireylerin temel sosyal hizmetlere ulaşabilmesine ve toplumun ekonomik, sosyal, kültürel ve politik yaşamına katılabilmesine bağlıdır.
- Yoksulluğun ortadan kaldırılması; gençler, yaşlılar, özürülüler ve özel gereksinimleri olan diğer insanlar gibi toplum gruplarının gereksinimlerini karşılayacak programların oluşturulmasını gerektirir.
- Yoksulluğun ortadan kaldırılması; yoksulluğa karşı stratejilerin ve programların geliştirilmesi, uygulanması ve izlenmesi süreçlerine yoksul insanların tam katılımını gerektirir.
- Yoksulluğun ortadan kaldırılması; uluslararası kamuoyunun gelişmekte olan ülkelerin kalkınmasına daha fazla ve daha etkin şekilde katkıda bulunmasına bağlıdır,

Bu yılın teması "Yoksulluk dünyanın her tarafında ortadan kaldırılabilir ve kaldırılmalıdır" olabilir.

ULUSLARARASI YOKSULLUĞUN ORTADAN KALDIRILMASI YILI ETKİNLİKLERİ

Dünya Sosyal Kalkınma Zirvesi'nin yukarıda belirtilen karar ve önerilerinin, ayrıca 4. Dünya Kadın Konferansı, Uluslararası Nüfus ve Kalkınma Konferansı ve Dünya Çocuk Zirvesi'nin kararlarının ışığında bu yıl için önerilen başlıca etkinlikler şunlar olacaktır:

- Her ülke yoksulluğu ortadan kaldırmak için, uluslararası kamuoyunun da yardımıyla uzun dönemli ulusal bir strateji oluşturmalı ya da var olanları geliştirmelidir.
 - Eğitim kurumları, medya ve diğer sivil toplum örgütleri toplumu yoksulluğun yaygınlığı ve yıkıcı sonuçları hakkında bilinçlendirmeli, yoksullukla savaşmada etkili önlemlerin neler olduğunu açıklamalıdır.
 - Ülkeler ve uluslararası kuruluşlar yoksulluğun yaygınlığı, nedenleri, sonuçları ve yoksulluğa karşı önlemler hakkında araştırma ve bilgi alışverişi yapmalıdırlar.
 - Yine ülkeler ve uluslararası kuruluşlar tarafından bu konularda toplantılar düzenlenmelidir.
 - Özellikle yoksulluğun yaygın olduğu ülkeler, sivil toplum örgütlerinin kurulmasını ve bunların yoksullukla savaşım etkinliklerine katılmalarını desteklemelidirler.
- Bütün bunlara ek olarak Uluslararası Yoksulluğun Ortadan Kaldırılması Yılı'nı izleyen yıllar. Genel Kurul tarafından Yoksulluğun Ortadan Kaldırılması Onyılı ilan edilebilir ve çalışmalar sürdürülebilir. Birleşmiş Milletler bünyesinde benzer konularda ilgi ve kararlılık oluşturmayı amaçlayan başka Yıllar ve Onyıllardan edinilen deneyimler de gözönüne alındığında, aklı gelen bazı etkinlikler aşağıda sıralanmıştır.

A. Ulusal ve yerel düzeyde yapılabilecek etkinlikler

Amaca ulaşmada en iyi yöntem, merkez ve il düzeyinde hükümetin ve çeşitli toplum gruplarının işbirliği içinde çalışmasıdır. Her iki tarafın da katılacağı ulusal bir işbirliği mekanizmasının kurulmasıyla bu işbirliği daha da kolaylaşacaktır, işbirliği mekanizmasının zaten var olduğu ülkelerde bu mekanizma, Zirve'den çıkan kararların ve önerilerin izlenmesi için bir başlangıç olabilir. Ulusal düzeyde çalışan işbirliği kuralları bu yılın hedeflerine ilişkin bilgi verme, özellikle yerel düzeyde temayı ve ilkeleri belirtme, toplum içindeki hareketleri

özendirme ve yoksulluğun ortadan kaldırılması onyılı için uzun erimli stratejiler belirleme gibi görevler de üstlenebilir.

Topluma yönelik bütün kampanyalarda bilgilendirmenin kritik önemi vardır. Deneyim alışverişi ve sorunların tartışılması için geniş katılımlı bir ortam yaratmak, toplum katılımını ve işbirliğini sağlamak için ulusal düzeyde yetkili kişiler şunları sağlamalıdır;

- a) Medya ve diğer toplum iletişimi kaynaklarının olaya en başından itibaren etkin biçimde katılımı,
- b) Düzenli ve güncel bir bilgilendirme/bilgi alışverişi sisteminin kurulması,
- c) Basılı, görsel ve işitsel iletişim malzemesinin (veri tabanları, etkinlik kılavuzları, raporlar, kitapçıklar, periyodik yayınlar, resmi yazılar, basın bültenleri, posterler, anı paraları, pullar, televizyon ve radyo programları, video ve müzik kasetleri) tasarımı, üretimi, dağıtılması ve kullanılması,
- d) Çeşitli alanlarda toplumun önde gelen kişilerinin "Yıl"ın amaçlarına ve etkinliklerine katılımlarının sağlanması.

Etkinlikler; yoksulluk içinde yaşayan insanların ve bağlı oldukları örgütlerin, hedef belirleme, yoksulluğa karşı ulusal stratejilerin ve programların planlanması, uygulanması, izlenmesi ve değerlendirilmesine katılmalarını özendirici şekilde olmalı ve programların bu insanların önceliklerini yansıttığından emin olunmalıdır. Bunu sağlamaya özgü etkinlikler şunlar olabilir:

- a) Yoksul kişilerin becerilerini, kendi kendine yeterliliklerini ve kendine güvenlerini artıran, yoksulluğun ortadan kaldırılması çabalarına etkin katılımlarını sağlayan yerel toplum gelişimi projelerini özendirmek ve destek vermek,
- b) Özellikle dezavantajlı ve kolay incinebilir toplum gruplarının eğitim, sağlık, sosyal bütünleşme, insan hakları, yaşam niteliğinin artırılması gibi konularda kar amacı gütmeyen sivil toplum örgütleri kurmak ve geliştirmek yönündeki çabalarını desteklemek, böylece politikaların oluşturulması ve uygulama aşamalarına yapıcı bir şekilde katılmalarını sağlamak,
- c) Bu örgütlerin ulusal işbirliği mekanizmasına katılması, onlara kapsamlı bilgi ve diğer desteklerin sağlanması,
- d) Toplum düzeyinde başlatılan girişimlere küçük çaplı bağışlar, teknik ve yönetsel destek gibi kaynakların bulunması,
- e) Yılın amaçları, ilkeleri ve temasıyla ilgili ulusal ve uluslararası sivil toplum örgütlerinin saptanarak bunlarla yakın işbirliği sağlanması.

Yoksulluk içinde yaşayan insanların temel sosyal hizmetlere, sürdürülebilir bir yaşam standardı sağlayan ekonomik olanaklara ulaşmalarını ve işsizlik, hastalık, annelik, sakatlık ve yaşlılıkta sosyal açıdan korunmalarını sağlayacak ulusal politikaların oluşturulması için ele alınacak etkinlikler şöyle sıralanabilir;

- a) Var olan yasal sistem, program ve hizmetlerin ve bunların yoksullar üzerindeki etkisinin gözden geçirilmesi,
- b) Toplumda eşitsizliğe yol açan ve insanların yoksulluktan kurtulmalarını engelleyen her türlü siyasal, yasal, ekonomik ve sosyal etkenlerin ve yapısal engellerin ortadan kaldırılması,
- c) Herkesin toplumsal, kültürel, ekonomik, siyasal ve sosyal haklardan yeterince yararlanmasını ve var olan sosyal güvenlik ve toplum hizmetlerine ulaşımının sağlanması,
- d) Sosyal kalkınma stratejilerinin ve programlarının planlanmasına, uygulanmasına ve değerlendirilmesine sivil toplum örgütlerinin katılabilmesi için gerekli yasal ve örgütsel düzenlemelerin yapılması ve danışma mekanizmalarının kurulması.

Yoksulluğun ortadan kaldırılması konusuna farklı yaklaşımların etkinliğinin araştırılması ve araştırma sonuçlarının yayınlanması çok önemlidir. Yıl kapsamında şu önlemlerle bu konuda gelişme sağlanabilir:

- a) Akademilerin, araştırma ve eğitim enstitülerinin Yılın etkinliklerinin yürütülmesine ve ulusal işbirliği mekanizmasına katılmaları,
- b) Yoksulluk ve incinebilirlik için özel ölçütlerin geliştirilmesi, güncelleştirilmesi ve yayınlanması. Bu ölçütler arasında gelir, refah düzeyi, beslenme, beden ve ruh sağlığı, eğitim, okuryazarlık, aile koşulları, işsizlik, sosyal dışlanma ve yalıtılma, evsizlik ve topraksızlık sayılabilir. Ayrıca yoksulluğun ulusal ve uluslararası nedenleri için de bazı ölçütler ortaya konulmalıdır. Bu amaçla etnik gruplar, cins, sakatlık, aile durumu, dil, yaşanan bölge ve ekonomik ve sosyal düzeye göre gruplanmış kapsamlı ve birbiriyle karşılaştırılabilir verilerin toplanması gereklidir,
- c) Sosyal kalkınma konulu uluslararası toplantılarda saptanan amaç ve hedeflere ne ölçüde ulaşıldığının sistematik olarak izlenmesi ve değerlendirilmesi, yoksulluk düzeyindeki değişikliklerin, yoksulluğa eğilimli olma durumunun niteliksel ve niceliksel olarak değerlendirilmesi (özellikle hane halkı geliri ile kaynak ve hizmetlere ulaşımın), yoksul ve düşük gelirli kişi ve toplumların önceliklerine ve görüşlerine dayanarak yoksulluğu ortadan kaldırma stratejilerinin etkinliğinin değerlendirilmesi.
- d) Yoksul kişilerin yaşamlarını sürdürme sistemlerinin, ayakta kalma stratejilerinin ve kendi kendine yardım gruplarının belirlenmesi ve bu grupların tam katılımıyla yoksulluğa karşı programlar geliştirilmesi.
- e) Mutlak yoksulluğun tam tanımının, yaygınlığının ve dağılımının belirlenmesi için ulusal düzeyde ölçüm yöntemlerinin ve ölçütlerinin gözden geçirilmesi.
- f) Üniversite ve araştırma enstitülerinin kaynaklarının; yoksulluğun nedenlerinin ve alınacak önlemlerin, yapısal düzenlemelerin yoksullar üzerindeki etkisinin, yoksulluğa karşı yürütülen strateji ve programların etkinliğinin anlaşılması, gelişmekte olan ülkelerde sosyal bilimler alanındaki araştırma

kapasitesinin güçlendirilmesi ve bu araştırma sonuçlarının karar verme süreçlerinde kullanılması için seferber edilmesi.

g) Görüş, bilgi ve deneyim alışverişinin sağlanacağı ve önerilerin değerlendirileceği bir ortam sağlamak amacıyla ulusal kongre, konferans, seminer ve çalışmaların düzenlenmesi.

Yılın amaçlarına ulaşmada önemli bir yöntem de şirketler, sendikalar, çiftçi birlikleri ve kooperatifler gibi farklı toplum kesimlerinin, belli bir hedefe yönelik kampanyalarla etkinliklere katılımlarının sağlanmasıdır. Bunu sağlayacak etkinlikler aşağıdaki konuların önemini vurgulayabilir:

a) Hükümetler ile diğer toplum kesimlerinin sosyal kalkınma alanında işbirliği yapmasını kolaylaştıracak planlama ve politika oluşturma süreçlerini geliştirmek,

b) Ticari şirketlerin sosyal kalkınmaya katkıda bulunacak, özellikle İş olanaklarının yaratılması, işyerinde sosyal destek hizmetleri, üretim kaynaklarına ulaşım ve altyapının oluşturulması konularında yatırım ve diğer etkinliklere girmeye özendirilmek.

B. Uluslararası yoksulluğun ortadan kaldırılması yılı'nda Birleşmiş Milletler sistemi tarafından yürütülmesi planlanan etkinlikler

Yoksulluk, doğrudan ya da dolaylı olarak başından beri Birleşmiş Milletler kuruluşlarının ana ilgi alanlarından biri olmuştur. Başlangıçta BM Kalkınma Onyılları, daha sonra da kalkınma takvimi çerçevesinde yoksullukla savaşımlar her zaman yaşamsal öneme sahip olmuştur. Genel Kurulun Dünya Sosyal Kalkınma Zirvesi'ni düzenlemeye karar vermesinin ardından BM organları, çeşitli kuruluşların farklı beceri ve deneyimlerinin aynı amaç için nasıl en iyi şekilde bir araya getirilebileceğini düşünmeye başlamışlardır, Uluslararası Yoksulluğun Ortadan Kaldırılması Yılı'nın ilan edilmesiyle birlikte BM programları, organları ve özelleşmiş kuruluşlar, yılın hedeflerine ulaşmayı sağlayacak özel olaylar ve etkinlikler planlamışlardır. Şimdiye kadar yapılan ya da planlanan etkinlikler hakkında aşağıda bilgi verilmiştir.

Politika Eşgüdümü ve Sürdürülebilir Kalkınma Bölümü

. Bu bölüm, Genel Kurul kararıyla Yıl için hazırlık yapacak birim olarak kurulmuştur. Yıl boyunca da çeşitli kuruluşları etkinliklerini izleyecektir. Bölüm, sürdürülebilir kalkınma, kadınlar ve sosyal gruplar, sosyal bütünleşme ve refah alanlarında bir dizi bilgilendirme etkinliğini destekleyecek, Uluslararası Sosyal Kalkınma Dergisi yoksulluk özel sayısı ve bir bülten hazırlayacaktır,

Bu yılın etkinliklerine katılan sivil toplum örgütleriyle yakın ilişkiler kurulacaktır. Dünya Sosyal Kalkınma Zirvesi, sivil toplumun yoksullukla savaşımında oynadığı vazgeçilmez rolü vurgulamış ve sivil toplum örgütleri, özel sektör ve kooperatiflerle ilişkileri ve işbirliğini güçlendirmeyi önermiştir. Politika Eşgüdümü ve Sürdürülebilir Kalkınma Bölümü, Zirvenin hazırlık aşamasına katılan uluslararası sivil toplum örgütlerine bir yazı göndererek toplumun tüm kesimlerinin etkin katılımının önemine değinilmiştir. Ayrıca Yıl kapsamında BM tarafından gerçekleştirilecek başlıca etkinlikler konusunda bilgi verilerek bu konularda işbirliği istenmiştir.

Ekonomik ve Sosyal Enformasyon ve Politika Analizi Bölümü

Bu bölümün nüfusa yönelik etkinliklerinin pek çoğu doğrudan yoksulluk ile ilgilidir. Nüfus Birimi'nin doğurganlığın, ölümlerin ve göçlerin sosyal ve ekonomik nedenleri ve sonuçları üzerine yaptığı analiz çalışmaları yoksulluk konusuyla ilgilidir. Birimin görevleri arasında ayrıca yoksulluğa ve derecesinin ölçülmesine karşı kavramsal yaklaşımların değerlendirilmesi, yoksulların özellikleri ve yoksulluk ölçütleri arasındaki karşılıklı etkileşimin incelenmesi bulunmaktadır, ilgili bazı etkinlikler de yıl boyunca çalışma programına eklenebilir.

Kalkınmayı Destekleme ve Yönetim Hizmetleri Bölümü

Bu bölümün görevi, Yıl hedeflerinin gerçekleştirilebilmesi için BM kuruluşları ile işbirliği yapmaktır. Bölüm, çeşitli kuruluşlardan oluşan ekiplerin yoksulluğa karşı programlar ve ulusal stratejiler geliştirmek isteyen gelişmekte olan ülkelerin emrine verilmesi görüşünü desteklemektedir. Yoksullukla ilgili projelerden bazıları 1996 yılında başlamış olacaktır. Bunlar arasında Arap Yarımadasında yoksulluk araştırması, Tayland, Vietnam ve Laos'ta yoksulluk ve çevre, Endonezya'da yerli toplulukların sosyal haritasının çıkarılması ve Tanzanya'da yoksulluğun azaltılması sayılabilir. Bu projelerin politikalara uygunluğunu değerlendirmek için 1996 yılı sonlarında bir toplantı yapılacaktır.

Kamu Enformasyonu Bölümü

Bu bölümün sorumluluğu, BM'nin yoksulluk konusundaki çalışmalarını duyurmaktır. Bunlardan biri. Dünya Sosyal Kalkınma Zirvesi'nin sonuçları hakkında bir dizi bölgesel basın toplantısı yapmak olabilir. Toplantılar yoksulluğun ortadan kaldırılması konusunu vurgulayacak ve Danimarka Hükümetiyle işbirliği içinde Zirve'nin 1. yılında düzenlenecektir. Çeşitli BM enformasyon merkezleri, Yılı ve **17 Ekim'deki Dünya Yoksullukla**

Savaşım Günü'nü değerlendirerek bazı etkinliklerde bulunacaklardır. Bölümün başkanlığını yaptığı Birleşik BM Enformasyon Kurulu, BM sistemi içindeki enformasyon etkinliklerini düzenleyecek ve eşgüdümünü sağlayacaktır. Bölüm ayrıca yoksullukla ilgili konuların kapsamı geçişini hazırlayarak dağıtacak ve yılın amaçları ile planlanan BM etkinliklerini gösteren çalışma takvimli bir broşür bastıracaktır, İngilizce, Fransızca ve İspanyolca hazırlanan bu belgeler 67 BM enformasyon merkezi ve saha büroları tarafından basına, sivil toplum örgütlerine, parlamentelere, bakanlara, eğitim kurumlarına ve toplumun diğer kesimlerine dağıtılacaktır.

Avrupa Ekonomik Konseyi

Konsey çalışma programına yoksullukla ilgili bir bölüm koyabilir, Bu çalışmalar, özellikler ekonomik analiz ve öngörüler, insan yerleşimleri, göç ve istatistikler konularında olacaktır. Konsey ayrıca bu yılın öneminden

dolayı sivil toplum örgütleri ve iş çevreleriyle ortaklaşa bazı özel etkinlikler düzenlemeyi planlamaktadır, Bunlar arasında Ekim 1996'daki kentsel yoksulluğa ayrılmış Dünya Yerleşim Günü ve Uluslararası Yaşlılar Günü yer almaktadır.

Güney Amerika ve Karayipler Ekonomik Komisyonu

Komisyonun bu yılla ilgili başlıca etkinlikleri arasında sosyal durumu değerlendirmek ve yoksulluğa karşı programlar üretmek için istatistiksel verilerin ve sosyal göstergelerin hazırlanması gelmektedir, işsizlik, gelir dağılımı, yoksulluk, kentsel ve kırsal yerleşim, yaşam koşulları ve sosyal hareketlilik olanakları gibi anahtar konuları kapsayan Güney Amerika Sosyal Panoraması adlı bir kitap basılacaktır. Ulusal düzeyde çalışan uzmanlara eğitim verilerek en kötü durumdaki sosyal grupların saptanarak yaş, cins, meslek, eğitim, yaşanan yer gibi özelliklerinin belirlenmesinde sosyal göstergelerin nasıl kullanılacağı ve yoksulluğun ortadan kaldırılarak daha iyi yaşam koşulları sağlanmasına yönelik alternatif politikaların nasıl tasarlanacağı aktarılacaktır. Kadınların Kalkınmaya Katılması Bölümü, eylem programının ne ölçüde gerçekleştirilebildiğini izleyecektir. Bu konuda özellikle yoksulların ve yoksul gruplar içindeki kadınların yaşam niteliğini artırmaya yönelik eylemlerin izlenmesi önem kazanmaktadır.

Asya ve Pasifik Ekonomik Komisyonu

Mayıs 1995'te yaptığı toplantısında bölgedeki sosyal kalkınma ile ilgili eylem programını kabul etmiştir, 1996'da sekreteryaya tarafından bu programın uygulanması hakkında bir rapor hazırlanacaktır. Bu yılki toplantıya katılacak üyeler, BM kuruluşları, özel ve uluslararası kuruluşlarla sivil toplum örgütleri görüş ve deneyim alışverişini yapacak ve izleme etkinliklerinin neler olacağına karar vereceklerdir. 1996'da ayrıca üst düzey yöneticilerle yoksulluğun ortadan kaldırılması konulu bir toplantı yapılacaktır. Bu yıl, komisyon toplantısının konusu "Asya ve Pasifik'te sürdürülebilir kalkınma ve yoksulluğun ortadan kaldırılması" olarak belirlenmiştir. Sekreteryaya tarafından toplantıya kadar bu konuda bir rapor hazırlanacaktır,

Batı Asya Ekonomik ve Sosyal Komisyonu

Aralık 1995'te gelir dağılımı eşitsizliğini azaltmak ve yoksulluğu ortadan kaldırmak için gerekli politikalar ve önlemler hakkında bir uzmanlar grubu toplantısı düzenlenmiştir. Toplantıda yoksulluk konusunda bir çok araştırma sunulmuştur. 1996-97 döneminde planlanan etkinlikler arasında "Lübnan'da yoksulluk" adlı çalışmayı geliştirmek için ILO ve UNDP ile işbirliği yapmak, uzmanlar toplantısı, eylem planının hazırlanması ve çeşitli yayınlar yer almaktadır.

Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF)

Yüksek bebek ölüm hızı, çocuklarda yaygın beslenme yetersizliği ve kadınların okuryazar olmaması; yoksulluğun hem belirtisi hem de nedenidirler. UNICEF 1996'da diğer uluslararası ve ulusal kuruluşlarla işbirliği içinde programlarını yürüttüğü ülkelerin çoğunda bağışıklama, yetersiz beslenme, eğitim, su sanitasyonu ve beslenmede mikro elementler hakkındaki sosyal göstergeleri gözden geçirecek ve değerlendirecektir. Bunun dışında, yoksulluk düzeyinin ölçülmesi ve yoksulluk eğilimlerinin izlenmesi, ulusal stratejilerin geliştirilmesinde ve müdahale alanlarının belirlenmesinde yaşamsal önem taşır. Programların yürütüldüğü ülkelere daha iyi destek sağlamak için UNICEF, UNDP ve Dünya Bankası ile işbirliği yapmaktadır.

Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı

Uluslararası ekonomik ilişkilerin yoksulluk üzerine etkisini konu alan bir seminer düzenlenecek ve bir makale yayınlanacaktır, Bu seminere BM kuruluşları temsilcileri ve çeşitli dallardan uzmanlar katılacaktır. Seminerin sonuçları Ekonomik ve Sosyal Kohsey'de tartışılacaktır,

Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı

Uluslararası ekonomik ilişkilerin yoksulluk üzerine etkisini konu alan bir seminer düzenlenecek ve bir makale yayınlanacaktır. Bu seminere BM kuruluşları temsilcileri ve çeşitli dallardan uzmanlar katılacaktır. Seminerin sonuçları Ekonomik ve Sosyal Konsey'de tartışılacaktır.

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP)

UNDP bu yılı, Dünya Sosyal Kalkınma Zirvesi'ndeki kazanımlara yenilerini eklemek için bir fırsat olarak görmekte ve ortak BM girişimlerini ve ulusal programların oluşturulmasını hızlandırıcı olarak görmektedir. Yoksulluğun Ortadan Kaldırılması Yılı, hükümetlere konuyla ilgili hedeflere yoğunlaşmaları için yardım edilmesini ve etkili stratejilerin geliştirilmesini sağlayacaktır. UNDP ülke bürolarından-oluşan ağ, bu yılın hedeflerini desteklemek için rahatlıkla kullanılabilir. Bu nedenle kuruluş, "yoksullarla diyalogu" geliştirmede önemli bir rolü olduğuna inanmaktadır.

UNDP'nin hükümetler ve diğer BM kuruluşlarıyla birlikte destekleyeceği etkinlikler arasında ulusal yoksulluk program ve stratejilerinin oluşturulması, ülkeye özel yoksulluk tanımının yapılması ve ülke düzeyinde yoksulluk ölçümü ye durum analizi araştırmalarının yapılması yer almaktadır. Bu etkinlikler UNDP ülke büroları tarafından yürütülecektir. Hükümetlerin strateji ve planlarını oluştururken olabildiğince kapsamlı ve gerçekçi davranmalarına çalışılacaktır, Bu kapsamda ulusal yoksulluk tanımlarının açık bir şekilde yapılması, yoksulluk göstergelerinin belirlenmesi, yoksulluğu değerlendirme araştırmalarının yürütülmesi, süreli hedefler belirlenmesi ve izleme sistemlerinin geliştirilmesi yer almaktadır. Bu etkinlikler tümüyle ulusal kalkınma planlarının içine alınmalıdır. UNDP bu yıl için özel olarak "**Yoksulluğun ortadan kaldırılması: ülke stratejileri için bir politika çerçevesi**" adlı bir yayın çıkarmıştır. Ayrıca ülke düzeyinde bilgilendirme kampanyası için Kamu Enformasyonu Bölümü ile işbirliği yapılmaktadır.

Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu (UNEP)

UNEPA, yoksullukla ilgili etkinlikleri her zamanki programı içinde yerine getirmektedir. Yoksulluğun Ortadan Kaldırılması, Uluslararası Nüfus ve Kalkınma Konferansı'nın Eylem Programında yer almaktadır. Bu programda yoksulluk, nüfus ve kalkınma konularına ortak bir yaklaşım vardır.

Dünya Besin Programı

Dünya Besin Programı, bu yılı aç ve yoksul insanların kalkınma gereksinimlerini vurgulamak ve ülke düzeyinde yoksullukla savaşıma çabalarının etkinliğini artırmak için kullanmayı düşünmektedir, Etkinliklerinin büyük kısmı ülke düzeyinde hükümetler, bağış yapan kuruluşlar, sivil toplum örgütleri ve katkılardan yararlananlar ile işbirliği halinde gerçekleşecektir.

Birleşmiş Milletler Göçmen İşleri Bürosu (UNHCR)

Göçmenlere yardım ve koruma sağlayan insani bir kuruluş olarak UNHCR'in yoksulluğun ortadan kaldırılmasıyla önemli ilişkisi bulunmaktadır. Kaynaklarının izin verdiği ölçüde BM sistemi tarafından yürütülen etkinliklere katılacaktır.

Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO)

ILO, "Yoksulluk Öngörülerini Özetinin, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde sosyal dışlanma ve yalıtılma ölçütlerini de içeren yenilenmiş baskısını çıkaracaktır, Ayrıca başarı öyküleri ve yoksulların pazarlık gücü gibi konularda yayınlar da yapacaktır. Dünya Sosyal Kalkınma Zirvesi'nde yoksulluk ile işsizlik ya da uygun işte çalışmama arasında çok güçlü bir bağ olduğu vurgulanmıştır, Bu nedenle ILO'nu tüm etkinliklerinin yoksulluğun azaltılması ve ortadan kaldırılmasıyla doğrudan ilgisi vardır.

Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO)

Kasım 1996'da ülke liderlerinin katıldığı bir Dünya Besin Zirvesi düzenlenerek açlık ve yetersiz beslenmenin ortadan kaldırılması ve besin güvenliğinin sağlanması yönünde en üst düzeydeki kararlılığın yenilenmesi amaçlanmaktadır. Global, bölgesel ve ulusal düzeyde ortak politika ve eylemler benimsenecektir. Zirveden çıkan kararların, yoksulluğun ortadan kaldırılmasına büyük ölçüde katkıda bulunması beklenmektedir.

Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO)

UNESCO bu alanda analitik ve politikaya yönelik bir çalışma planlamaktadır. Uluslararası Sosyal Bilimler Konseyi Karşılaştırmalı Yoksulluk Araştırmaları Programı ile işbirliği çerçevesinde bazı yayınlar yapılması ve uzmanların çağrılı olduğu bir dizi toplantı düzenlenerek karşılaştırmalı araştırmaların başlatılması planlanmaktadır. 1996 yılı için şu monografiler hazırlanmaktadır, Yoksulluk; Dünya Çapındaki Araştırmaların Gözden Geçirilmesi; Yoksulluğun Görünümleri; Yasalar, Güç ve Yoksulluk; Yoksulluk Sözlüğü; Yoksulluk ve Topluma Katılım ve Kadınlaşan Yoksulluk.

Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi bir sayısını yoksulluk konusuna ayıracaktır. 1996-97 yıllarında şu konularda seminerler düzenlenecektir: Akdeniz'de yoksulluk ve sosyal dışlanma, yoksulluk ekonomisi, yoksulluğun ortadan kaldırılmasında bir araç olarak insan hakları, yoksulluğun ortadan kaldırılmasında devletin rolü ve yasalar, güç ve yoksulluk.

Dünya Kültürel Kalkınma Onyılı çerçevesinde kültür ve yoksulluk üzerine bir toplantı düzenlenerek buradan çıkacak görüşlerin daha sonra kültür, yoksulluk ve kalkınma ile ilgili etkinliklere kılavuz olması planlanmaktadır, UNESCO ayrıca bölgesel sosyal bilim örgütlerini yıl boyunca yoksulluk konusuna eğilmeleri için özendirilecek ve bu olayı gelir getirici resmi olmayan eğitimin yoksulluğun ortadan kaldırılmasında rolünü vurgulamak için kullanacaktır. BM sistemi ve sivil toplum örgütlerinin de desteğiyle ülkelerin kendi kapasitelerini güçlendirecek projeler yapılacak, güçlendirme ve eğitim programları sırasında işsizler, marjinaler ve yoksullar gibi dışlanmış grupların etkin ve gönüllü katılımına önem verilecektir. Beş ülkede eğitim ve yoksulluk ilişkisinin tartışılacağı seminerler düzenlenecektir. UNESCO ayrıca üye ülkelerin sosyal bilimler altyapısının güçlendirilmesine yardımcı olacak, böylece ülkelerin kendi kapasiteleri geliştirilecek ve yapısal düzenleme politikalarının yoksullar üzerine etkisi ve yoksulluğa karşı politikaların etkinliği hakkında bilgi ve veri toplanabilecektir, UNESCO, sosyal dışlanma ile mücadelede etkili olduğu kanıtlanmış politika ve deneyimlerin alış verişi için bir ortam oluşturmayı önermektedir, Bu alandaki başarılı önlemleri inceleyen bölgesel raporlar basın, üniversiteler, diğer eğitim kurumları, sivil toplum örgütleri ve toplum temsilcilerinin de katılımıyla hazırlanarak dağıtılacaktır.

UNESCO programlarında özellikle yoksulluğun doğasının, nedenlerinin ve sonuçlarının daha iyi anlaşılmasına ve aşırı yoksulluğun ortadan kaldırılmasına yönelik stratejilere katılınması- na önem verilmektedir. Güney Asya'da yoksullukla savaşıma için eyleme yönelik bir proje hazırlanmaktadır.

Uluslararası Para Fonu (IMF)

IMF Mali İşler Bölümü 1996 yılında, yoksulluğun azaltılmasında sosyal güvenlik ağlarının rolü konusunda yazılan makaleleri bir araya getirmeyi planlamaktadır. BM Bürosu kanalıyla bu yıl yapılacak olan bütün kuruluşlar arası toplantılarda temsil edilecektir.

Dünya Bankası

Dünya Bankası'nın halen yoksulluğun değerlendirilmesi, kamu harcamalarının gözden geçirilmesi ve ülkelere yardım stratejilerinin hazırlanmasını içeren yoksulluğu azaltma programı yürürlüktedir. Bankanın işlemleri arasında yoksullarla yapılanlar gittikçe daha büyük bir yer tutmaktadır. Bu işlemler yoksul ülkelere doğrudan konuşarak ve programların katılımcı yöntemle hazırlanması ve uygulanması ile gerçekleşmektedir. 1996'da yapılması düşünülen yeni girişimlerden bazıları çocukların kuşaklar arası yoksulluk çemberini kırması için hızlandırılmış program ve bazı sağlık atılımlarıdır (aşı geliştirilmesi ve mikro besin elementleri), Banka ayrıca ülkelerde yoksulluğun azaltılmasında kullanılan politika önerileri, teknik yardım, proje ve politika kredileri gibi

ÇEŞİTLİ ÜLKELERDEN

- BREZİLYA - POLONYA - İTALYA - YUNANİSTAN

BREZİLYA

Bahia'daki Sokak Çocukları İçin "Olumlu Enerji"

Brezilya'nın kuzeydoğusunda yaygın olan Candomble mezhebinin ayinlerinde, Yoruba dilinde bir sözcük olan "axe", "bütün varlıkların yaratılması için gerekli olan olumlu enerji" anlamına gelir, işte, sokak çocuklarıyla ilgili bir örgüt olan **Centro Projeto Ave'in** de amacı bu çocuklara kendi geleceklerini yeniden kurma şansını vermektir. Axe Projesi, Bahia'da Salvador ve diğer kentlerin sokaklarında yaşayan ve çalışan yaklaşık 3.000 çocuğa ulaşmak için özel bir yöntem geliştirmiştir. Bunlardan pek çoğunun her gece olmasa da gelip kaldıkları bir evleri vardır, diğerleri ise sürekli olarak sokakta yaşamaktadırlar. Her yıl bu çocukların bazıları ölüm mangaları tarafından öldürülmektedir,

Axe yaklaşımında ilk adım çocuğun güvenini kazanmaktır. Kolay bir iş olmayan bu görev, **sokak eğitimcileri'nin** çok sabırlı ve duyarlı olmasını gerektirmektedir. Sokak eğitimcileri, dikkatle seçilmiş ve birkaç ay boyunca eğitim görmüş kişilerden oluşmaktadır. Gerçekte bu kişilerin oynadığı rol projenin başarısı açısından yaşamsal öneme sahiptir.

İlk olarak sokak eğitimcileri çocuklarla kişisel bağlar kurmaya çalışmaktadır. Bu bağ güçlendikçe, eğitimciler; çocukların kimlik kartı gibi resmi belgeleri almalarına yardımcı olmakta ve yasal yönden önerilerde bulunmaktadır. Bu erken aşamada bile eğitimcinin yardımı ve desteğiyle yeni alışkanlıklar ve **yaşam projeleri** biçimlenmeye başlamaktadır. Çocuklar ayrıca aile bağlarını yeniden kurmaya özendirilmektedir.

Açığı kapatmak

Sokak eğitimcileri çocukları okula, meslek eğitimine ya da çıraklığa hazırlamak için, bazen sokaklarda ve meydanlarda da olsa, resmi olmayan bir eğitim vermektedir. Çocuklar hazır hale geldiğinde eğitimciler onları okula kaydettirir ya da çırak olarak çalışmalarını için yer bulurlar, 16 yaşına geldiklerinde çalışmaya başlayabilmeleri için yardımcı da olurlar.

Oyun ve el sanatlarından spora ve kültür olaylarına kadar uzanan bir etkinlikler yelpazesi, sokak ve okul arasındaki farkı kapatmaları için çocuklara bir şans vermektedir. Örneğin bir sirkin etkinliklerine katılmak, hem kız hem de oğlan çocukları için birer kahraman olma fırsatıdır. Ekip üyesi olarak çalışma yeteneğini kazanmalarının yanında kendi kimliklerini ve becerilerini de keşfederler, Dahası, oynar ya da rol yaparken yaşamın bütün alanlarında geçerli doğruları da öğrenmiş olurlar, Axe yönteminde anahtar kavramlardan biri de çocuğun kendine güvenini artırmaktır ki, bu konu çocukların çoğunda etkin kökenle yakından ilgilidir. Geleneksel Afrika dans gruplarına katılmak ya da geleneksel el sanatlarıyla uğraşmak kökenlerinin değerini anlamalarına ve bununla gurur duymalarına yardımcı olmaktadır.

Kendi kararları

"İstek" pedagojisine göre, çocuklar, okula gitmek ve okuma-yazma öğrenmek isteyip istemediklerine kendileri karar verirler, Axe'nin bakış açısına göre zaman çocuğun kendisine aittir, eğitime değil, Bu gerçek, geleneksel eğitimde genellikle gözardı edilir. Kendine ait bu zamanı nasıl değerlendireceğine karar verecek olan da çocuktur.

Bir gün çocuk "eğer sokaktan ayrılmak istersem Proje benim için ne yapabilir?" diye sorduğunda çok önemli bir aşamaya gelmiş demektir. Eğitimcinin yanıtı açık ve gerçekçi olacaktır: "Axe senin için bir şey yapmayacak. Ama **birlikte** düşünürsek, geleceğini planlamak için bir takım fikirler üretebiliriz."

POLONYA

Kış Mevsimi ve Hava Kirliliği Cracovv Kentini Uyarıyor

Polonya'nın güneyinde, Vistula Nehri vadisinde yer alan Cracow kentinde, iklim, coğrafya ve sanayileşme nedeniyle oluşan sağlıklı koşullar, özellikle kış aylarında kükürtdioksit (SO₂) ve havadaki asılı partikül düzeylerinin iki katı artmasına ve son derece tehlikeli bir düzeye çıkmasına yol açmaktadır, Bu kötü koşullar yılın 150 gününün sisli bir şekilde geçmesine yol açarak, kentte yaşayan 800.000 kişinin sağlığını da tehdit etmektedir.

Bir yıl içinde günlerin yaklaşık % 50'sinde iklimdeki termal değişim ortama olarak 8 saatte sonuçlanırken, günlerin % 20'sinde bu değişim 12 saatte sonuçlanmaktadır. Günlerin % 30'luk kısmında ise (daha çok kış mevsiminde) termal değişim en kötü şekilde sonuçlanmakta ve bazen bir kaç gün bile sürebilmektedir.

Dolayısıyla bu iklim koşulları hava kirliliğinin oluşumunu kolaylaştırmakta; kirlilik şehir içinde yer alan büyük metalürjik endüstri kompleksleri üzerinde ve yoğun trafik olan bölgeler üzerinde yoğunlaşmaktadır.

Hava kirliliğini oluşturan kaynaklar özellikle kükürtdioksit, nitrojen dioksit, karbonmonoksit ve kimyasal değişebilirliği yüksek organik maddelerdir. Havada yüksek düzeyde bulunan bu maddelerle kış mevsiminin iklim koşulları bir araya gelince sis ve dumanın bir karışımı olan "kış tipi smog" oluşmaktadır, Kükürtdioksit miktarının havada metreküpte 250 mikrogramı aşması tehlikeli düzey anlamına gelmektedir ve bu tehlikeli durum kış mevsimi boyunca her ay en az bir kez olmaktadır.

Kronik bronşit, astım ve amfizem gibi akut ve kronik solunum yolu hastalıkları smoga bağlı olup bu hastalıklara bağlı yüksek morbidite ve mortalite hızları Cracow'da özellikle kış aylarında hava kirliliğinin yoğun olduğu dönemlerde artmaktadır. 1977-1989 yılları arasında, kış aylarında hava kirliliğinin yoğun olduğu günlerde Cracow'da günlük mortalite hızı belirgin şekilde artmıştır. Bu özellikle 65 yaş ve üzerinde en yüksek hıza erişmiştir. Kükürt dioksit konsantrasyonunun metreküpte 100 mikrogramlık bir artışıyla

Cracow'da solunum sistemi hastalıklarına bağlı günlük ölüm sayısı % 19, dolaşım sistemi hastalıklarına bağlı günlük ölüm sayısı ise % 10 artmıştır.

Günümüzde Cracow'da bazı yerel gazetelerde günlük hava kirliliği değerleri ve kısa süreli tahminler yayımlanmaktadır. Böylece solunum sistemi açısından özel bir riske sahip olanlar bu bilgileri alarak evden çıkmamak gibi bireysel koruyucu önlemleri alabilmektedir. Ciddi astımlı hastalar ise temiz havalı bir yerde sanatoryumda kalabilmektedirler. Gelecek kış mevsimi için ise Cracow kentinde yaşayanlar için iletişim ağında yer alacak bir **smog alarm sistemi** planlanmıştır.

Dr. Wieslaw Jedrychowski

Cracow Üniv. Tıp Fak. Epidemiyoloji Bölümü

European Bulletin on Environment and Health, Vol: 1;No:2, 1992

İTALYA

Milano'da Hava Kirliliği Azaldı

Milano'lular bugünlerde biraz daha rahat soluyabiliyorlar. Çünkü son 10 yıl içinde, kış aylarındaki günlük ortalama kükürt dioksit miktarı 500 mikrogramdan 100 mikrograma ve havada asılı toplam partikül sayısı ise yarı yarıya azalarak 100 mikrograma düştü. Nitrojen dioksit (NO₂) seviyesi Milano'nun orta kısımlarında sabit kalırken, şehrin diğer kısımlarında ise özellikle kış aylarında sıklıkla 400 mikrogramı da aşarak artış gösterdi. Milano'da yer alan 24 izleme istasyonunda yapılan ölçümlerle kükürt dioksit, karbon monoksit, nitrojen dioksit ve havada asılı katı partiküllerin düzeyleri ölçülmekte ve Dünya Sağlık Örgütü'nün tehlike sınırları aşılsa smog alarmı verilmektedir. Nitrojen dioksit düzeyi eşik değeri aşarsa kentteki kaloriferler ve diğer kirlenici ısınma yöntemleri kısıtlanmaktadır. Trafik kısıtlaması ise son 10 yıl içinde sadece 2 kez uygulanmıştır. Trafik polisleri ve otopark görevlileri de sağlık açısından yüksek bir riske sahiptir. Basit tesadüfi yöntemle seçilen 293 trafik görevlisinin kanında yüksek oranda kurşuna rastlanmış ve kontrol grubuna oranla belirgin eklem yakınmaları olduğu saptanmıştır. Bu görevlilerin çalışma süreleriyle kandaki kurşun düzeyleri arasında güçlü bir pozitif korelasyon varken, kan kurşun düzeyiyle sinir iletimi arasında ise negatif bir korelasyon vardır. Kurşun hava kirliliğinin göstergelerinden biri olduğu için tüm bu bulgular hava kirliliğini de göstermektedir.

Havadaki karbon monoksit kirliliğinin bir göstergesi olan insan vücudundaki karboksi-hemoglobin oranı ise, kanla oksijen taşınımını azaltmaktadır. Karboksi-hemoglobin miktarı sigara içen/içmeyen herkeste, iş bitimi saatlerinde ölçüldüğünde yüksek düzeyde çıkmaktadır. Diğer yandan karboksi-hemoglobin düzeyi ile kandaki HDL arasında negatif bir korelasyon olduğu bilinmektedir. Bu nedenle hava kirliliğinin dolaylı olarak *atherosclerotic* (damar sertliği) hastalıklara da yol açtığı söylenebilir.

Milano'da 5000 trafik çalışanında yapılan daha kapsamlı bir çalışmanın sonuçları ise yakında açıklanacaktır.

LBisanti

Milano Lombardy Bölgesi Halk Sağlığı Bölümü

European Bulletin on Environment and Health, Vol: 1; No: 2, 1992

YUNANİSTAN

Atina'da Hava Kirliliği

Biz Atinalılar için üzücü de olsa Atina'da hava kirliliği olduğu bir gerçek. Hava kalitesi açısından göreceli olarak daha iyi bir yıl olan 1990'da bile, Atina'da günlerin % 33'ünde kara duman; % 13'ünde kükürtdioksit; % 4'ünde karbonmonoksit ve % 25'inde ozon düzeyleri Dünya Sağlık Örgütü'nün verdiği sınır değerleri aşmıştır. Atina'daki hava kirliliği bir yandan klasik Londra tipi partiküller (kükürtdioksit, duman, katı partikül) içerirken diğer yandan fotokimyasal smog da içerdiğinden adeta bir kokteyle benzemektedir. Kükürtdioksit, duman ve karbonmonoksit genellikle kış boyu baskınken, fotokimyasal oksidantlar ise yaz aylarında daha baskındır. Fakat Atina'da hiç umulmadık bir şekilde aynı anda hem yaz tipi hem de kış tipi smog görülebilir. Örneğin 30 Eylül 1990 tarihinde yaşanan bir hava kirliliği sırasında duman, nitrojendioksit, ozon ve karbonmonoksit aynı anda sınır değerleri aşmıştır.

Hava kirliliğinin sağlık üzerine olan kısa süreli etkileri de oldukça açıktır. Total mortalite kirli havanın olduğu kış aylarında ortalama olarak günde % 10 dolayında hafifçe de olsa dikkati çeker bir biçimde artmıştır. Bu durumdan en çok solunum yoluna bağlı nedenlerle yaşlılar etkilenmektedir. Hastanelerin acil servislerine solunum yolu yakınmalarıyla başvuranlar da % 17; kardiyovasküler nedenlerle başvuranlarda % 13'lük bir artış saptanmıştır. 1 yaş üzerindeki çocuklarda da solunum yolu yakınmalarıyla başvuranlarda % 15 oranında bir artış saptanmıştır. Ayrıca havanın çok sıcak olduğu zamanlarda da havadaki partikül sayısında bir artış olabileceği unutulmamalıdır.

Hava kirliliğinin sağlık üzerine olan uzun zamanlı etkileri de bilinmektedir. Örneğin Atina'da yaşayanların kronik obstrüktif akciğer hastalığına yakalanma riski, Atina dışında yaşayanlara göre iki kat daha fazladır. Atinalılar'ın bu etkilere karşı aldıkları önlemler ise şöyle özetlenebilir, Acil durumlarda Atina merkezinde motorlu taşıt trafiği kısıtlanmakta ve sanayide de çeşitli kısıtlayıcı önlemler alınmaktadır. Özellikle kamu binalarında merkezi ısıtma azaltılmaktadır, 1 Haziran 1992 tarihi itibarıyla da bu önlemler eskisine göre iki kat daha artırılmış durumdadır.

Prof. Klea Katsouyanni

Atina Üniv. Tıp Fak.

Epidemiyoloji ve Hijyen Bölümü

European Bulletin on Environment and Health, Vol: 1;No:Z i 992

ADÖLESAN (GENÇ YETİŞKİN) CİNSELLİĞİ

ADÖLESANLARDA CİNSEL AKTİVİTE GİDEREK ARTMAKTA:

Dünyanın hemen her yerinde giderek artan sayıda adölesan (genç yetişkin), yetişkinlere oranla daha aktif bir cinsellik yaşıyor. Bu artış aslında bir çok olumlu gelişmenin sonucu. Daha iyi beslenme ve daha iyi bir sağlık bakımı pubertenin giderek öne çekilmesine yol açmaktadır. Gelişmekte olan dünyamızda hemen her yerde kız ve erkek çocukları daha fazla okula gidiyor ve okulda daha uzun bir süreyi birlikte geçiriyorlar. Diğer yandan evlenme yaşı da çoğu gelişmiş ülkede giderek artmakta.

Tüm bu gelişmeler, cinsel olgunluk ile evlenme arasında giderek daha uzun bir dönem olduğunu, evlilikten önceki cinselliğin giderek arttığını ve dolayısıyla istenmeyen gebeliklerin de daha fazla olacağını gösteriyor. Bu durum günümüzde birçok ülke için somut bir gerçek durumundadır.

Her yıl 15-19 yaş arasında, 15 milyondan fazla genç kız doğum yapmakta ve yaklaşık 5 milyon genç kız da gebeliğini sonlandırmaktadır. Gebe kalma oranı gelişmiş ülkelerdeki genç yetişkinlerde % 5-10 arasında değişirken bu oran Afrika'nın bazı kısımlarında % 20'nin üzerine çıkmaktadır. Burada sorunu artıran esas etmen genç yetişkinlerdeki istenmeyen gebeliklerdir. Genç yetişkinlerin giderek daha fazla oranda kente göç etmesi; iş aramaları, daha iyi yaşam koşullarının peşinde olmaları, ailesel bağlantıların azalmasına ve evlilik öncesi cinsel ilişkiyi yasaklayan geleneksel yaklaşımların ortadan kalkmasına yol açmaktadır. Diğer yandan işsizlik ve evsizlik de genç yetişkinlerin kentlerde seksüel açıdan kötü amaçlı olarak kullanımlarını artırmaktadır.

15-19 yaş arasındaki 500 milyonun üzerindeki genç yetişkin sağlıklı bir cinsellik için, üreme sağlığı hizmetlerine gereksinim duyarken ancak şanslı bir azınlık bu hizmetleri alabilmektedir. Genç yetişkinlere üreme sağlığı ve cinsellik dersleri verilmesi çoğu ülke için henüz çok yetersiz bir düzeydedir. Aile planlaması hizmeti de çoğunlukla evli çiftlere daraltılmış durumdadır ve genellikle sadece koruma sağlamak veya cinselliği kısıtlamak yönündedir.

Genç yetişkinlere onların ruhsal durumları ve sosyal, kültürel koşulları dikkate alarak verilecek iyi bir cinsel eğitim ve üreme sağlığı hizmeti ile istenmeyen gebelikler, kürtajlar ve cinsel yolla bulaşan hastalıklar azaltılabilir.

Genç yetişkinler kendi cinselliklerini olumlu bir gelişme olarak görürler, Bu psikolojik durum dikkate alınmalıdır. Fakat henüz çoğu toplum genç yetişkinlerin bu gereksinimlerini görmezden gelmektedir. Diğer yandan genç yetişkinlerin "bu tip eğitim programlarına oldukça motive olduklarını ve işbirliğine açık olduklarını da unutmamak gerekir. Bu güne kadar bu alanda yapılan programlar oldukça başarılı şekilde sonuçlanmıştır.

ADÖLESANLARDA GEBELİĞİN GETİRDİĞİ RİSKLER:

- 1. Fiziksel Riskler:** Genç yetişkinler henüz fiziksel olarak tam gelişmiş değildirler. Örneğin genç bir kızın pelvisi adet başlangıcında henüz gelişimini tamamlamamıştır. Bu nedenle doğum sırasında bebek veya anne adayının iç organları zedelenebilir. Ayrıca genç anneler genellikle düşük doğum ağırlıklı bebek doğururlar ki bu da bebeğin yaşam şansını düşürür.
- 2. Sağlık Riskleri :** Genç kızın doğal immünitesi henüz tam gelişmediğinden, erken cinsel aktivite onu cinsel yolla bulaşan hastalıklar, üreme sistemi infeksiyonları ve servikal kanser riski altında bırakır. Genç kızların özellikle de evlilik dışı gebe kalanların, antenatal bakıma ulaşma şansları azdır ve bu nedenle anemi, eklampsi ve doğum travmalarına bağlı ölümler daha sık görülür, Örneğin Bangladeş'te 10-14 yaş arası kızlarda Ana Ölüm Hızı, 20-24 yaş arası kızlardaki Ana Ölüm Hızından beş kat daha fazladır.
- 3. Sosyal Riskler :** Bazı toplumlarda, evlilik dışı doğum yapmış genç kızlar toplumdan dışlanırlarken, henüz evlenmiş genç kızlara ise doğum yapımaları için baskıda bulunulur, Ayrıca gebelik genç kızın eğitimini yarıda bırakmasına yol açar ki bu durum onun ekonomik gücünü de kaybetmesine yol açar. Çoğu okul gebe bir genç kıza okula kabul etmez ve bu nedenle de çoğu genç kız okula devam edebilmek için düşük yapmak zorunda kalır.
- 4. Ekonomik Riskler:** Genç annelerin daha az ekonomik desteği olduğu için daha kötü beslenirler ve daha az sağlık hizmeti alırlar. Evlilik dışı doğumların sık olduğu ülkelerde bile evli olmayan kadınlara genellikle hiç bir destek yoktur. Kadınların % 40'ının evlilik öncesi doğum yaptığı Bostwana'da bu annelerin yandan azı çocuğun babasından yardım alabilmektedir.
- 5. Ruhsal Riskler:** Çoğu genç yetişkin henüz anne baba olacak ruhsal olgunluğa erişememişlerdir. Özellikle de anne tek yaşıyorsa içinde bulunduğu ruhsal durum bebekle daha da kötü yönde etkilenecektir,
- 6. Yoksulluk Riski :** Genç anneler, yakın aralıklarla bir çok çocuğa sahip olurlar ve kalabalık bir aileleri vardır. Bu nedenle de geçim sıkıntısı, hastalıklar, depresyon ve yoksulluk riski doğar. *
- 7. İstenmeyen Gebelik Riski :** Cinsel açıdan aktif gençlerde bilgi ile uygulama arasında bir açık vardır. Bu nedenle de istenmeyen gebelik riski yüksektir. Uganda'nın kırsal alanlarında yapılan bir çalışmada ilk cinsel deneyim için ortalama yaş 15 olarak bulunmuştur. Gençlerin % 80'i koruma hakkında bilgi sahibi iken ancak % 24'ü her hangi bir yöntem kullanmaktadır. Çoğu yerde ise sorun aile planlaması hizmetlerine talep olmaması değil aksine bu hizmetlere destek olmamasıdır.
- 8. İsteyerek Düşük (Kürtaj) Riski :** Sağlık hizmeti yetersizliği nedeniyle çoğu genç kız isteyerek düşük yapmak zorunda kalır, isteyerek düşükler ise gelişmekte olan ülkelerde çoğunlukla yasa dışıdır. Yasa dışı düşüklerle ilgili rakamları elde etmek de son

derece zordur ancak Rio de Janeiro'da yapılan bir araştırmada görüşme yapılan erkeklerin yandan fazlası genç kızlara bu düşüklerde yardım ettiklerini söylemişlerdir. Nijerya'da yapılan bir araştırmada ise 19 yaş altı genç kızlardaki tüm ölümlerin % 72'sinin düşük komplikasyonlarından olduğu ve bir ortaokulda kızların % 30'unun düşük yaptığı saptanmıştır. Kenya'da ise 15-24 yaş arasındaki evli kadınların % 50'sinin gebe kaldığı ve % 14'ünün düşük yaptığı saptanmıştır.

Düşükler dünyanın her yerinde genç kızlar için daha tehlikelidir, çünkü genç kızlar genellikle daha geç haftalarda ve daha kötü koşullarda düşük yaparlar. Bu düşükler, genellikle ehliyetsiz kişilerce kimyasal maddeler, deterjanlar, delici, kesici maddeler kullanılarak steril olmayan koşullarda yapılırlar. Bu nedenle kanama, septisemi, tetanoz, kısırlık ve ölüm gibi komplikasyonlar oluşabilir.

Dşklerin yasal olduğu yerlerde bile buna her zaman ulaşabilmek kolay değildir. Hastane sayısı az olabilir, yasalar, koşullar çok zorlu olabilir. Örneğin Zambiya'da düşükler yasal hale getirildiğinde ekstra olarak herhangi bir sağlık hizmeti verilmediği için, güvensiz koşullarda yapılan düşükler daha da artmıştır.

ADÖLESAN CİNSELLİğİNDE YAPILMASI GEREKENLER:

Bir çok yanlış inanç genç yetişkinlerin korunmadan seks yapmalarına yol açar, örneğin çoğu genç ilk cinsel birleşmede hamile kalınmayacağını, veya arada bir cinsel ilişkiyle gebe kalınmayacağını sanır. Bazıları ise cinsel ilişkide partnerlerin ikisi de orgazm olmazsa gebelik olmayacağını düşünür. Takvim yönteminin desteklendiği Katolik ülkelerde bile çok az sayıda genç yetişkin aylık siklusde gebelik riskinin en yüksek olduğu zamanı doğru tanımlayabilmektedir. Çoğu yetişkin de gençlere cinsellik ve korunma hakkında bilgi vermenin onları cinsel ilişkiye zendireceğini düşünür. Fakat gerçekte bilgi vermekten kaçınmak trajik sonuçlarıyla beraber cahilliğe davetiye çıkarmak demektir.

Gençler, kendilerinin üreme sağlığı ile ilgili sorunlarını ve gereksinimlerini tartişmaya davet edilirlerse, kaçınılmaz bir şekilde cinsellik ve koruma konusunda daha fazla bilgiye ihtiyaçları olduğu ortaya çıkacaktır. Cinsel eğitim insanların kendi vücutlarını tanımasına yardım eder, kontrasepsiyon (koruyucu) kullanımını destekler, genç kızların istenmeyen gebelikler, düşükler, AİDS, cinsel yolla bulaşan hastalıklar ve cinsel tacize daha az uğramalarına yardım eder, Cinsel eğitimin cinsel aktiviteyi artırdığı yolunda hiç bir kanıt yoktur. Yalnızca spor yapmak veya çeşitli beceri kurslarına katılmak genç yetişkinlerin kendi cinselliklerini anlamalarına yardım etmez. Aksine sadece bunları yapmak cinselliğin kontrol edilemez ve tartişılamaz olduğu kanısını uyandırır,

Cinsel Eğitim;

• ocuklar henüz puberteye gelmeden önce tüm ilkokullarda verilmelidir. Daha sonrası eğitim için çok geç olmaktadır ve ayrıca da tüm gençler ortaokula gitmemektedir.

• Fizyoloji, ruhsal gelişim, cinsel gelişim, mastürbasyon, cinsel yolla bulaşan hastalıklar, güvenli seks ve korunma gibi konular içermelidir.

• ğretmenler, sağlık çalışanları ve gençlerin cinsel sorunlarıyla ilgilenen tüm toplum çalışanları da eğitilmelidir,

• Eğitim anne babaları, aile büyüklerini, din adamlarını ve toplum liderlerini de içermelidir,

• Eğitimde tüm medya olanakları, pop şarkıcıları komedyenler vs. kullanılmalıdır.

Genç yetişkinler için verilecek üreme sağlığı hizmetleri;

- Mahremiyete saygı göstermeli,
- Ücretsiz olmalı,
- Yöntem seçeneklerini sunmalı,
- Kabul edilebilir olmalı,
- Her yaş grubu için özel eğitim içermeli,
- Yerel düzeyde tüm gençleri içermeli,
- Eğiticiler iyi eğitimli ve sempatik olmalıdır.

Kontraseptifler bazen yetersiz kalırlar, özellikle de kullananlar deneyim-sizse. Bu nedenle genç kızlar isteyerek yapılacak güvenli düşükler için serbestçe bilgi alma gereksinimi içindedirler ve düşük için geç kalmamalıdırlar, Gebeliğin isteyerek ve erken dönemde sonlandırılması için kullanılan en güvenilir yöntem vakum aspirasyonudur. Bu yöntem hem ucuz, hem güvenilir ve hem de aile planlaması servislerinde kolaylıkla ulaşılabilecek bir yöntemdir. Bangladeş'te kliniklere gebeliklerini erken dönemde sonlandırmak için başvuran kadınların % 95'i koruyucu yöntem kullananlardır.

Bizler artık AİDS ve cinsel yolla bulaşabilecek diğer hastalıkların yayılmasını engelleyebilecek kadar yeterince bilgiye sahibiz. Eğer bu bilgi genç yetişkinlere de verilirse onlar da güvenli seks yaparak kendilerini koruyabilirler, Güvenli seks, kondom kullanmak ve bulaşmayı engelleyecek şekilde seks yapmak demektir. Fakat ne yazık ki yetişkinler bu konuları gençlerle tartişmaktan kaçınmaktadır.

OKUR SEMİNERİ

AMAÇ

Çalışma ortamını yakından ilgilendiren konuların okurlarımızla birlikte katılımcı-paylaşımcı yöntemle tartişılması ve sonuçların dergiyle duyurulması.

SEMİNERİN KONUSU

Prof. Dr. Nusret H. Fişek'in Eylemi'nin Farklı Boyutlarının İrdelenmesi

(23-24 Kasım 1996) 10.00-17.00